

Granty na usługi społeczne
str. 4-5

Usługi społeczne na rzecz rodziny
str. 12-13

Pożyczka na rozwój turystyki
str. 24-25

w Centrum

Magazyn Projektów Europejskich

ISSN 2545-1383 **Nr 2/2026**

Słowo wstępne
str. 3

SPOŁECZEŃSTWO

Granty na usługi społeczne
str. 4-5

Innowacje społeczne zmieniają polską przestrzeń publiczną
str. 6-9

Unijne wsparcie dla polskich NGO
str. 10-11

Bezpieczeństwo zamiast strachu dzięki Funduszom Europejskim
str. 12-13

Partnerstwo ponadnarodowe na rzecz seniorów
str. 14-15

EDUKACJA

Więcej chętnych do unijnego wsparcia
str. 16-17

KULTURA

PANOPTIKUM – nowe zaplecze dla polskich muzeów
str. 18-19

Kultura buduje lokalną wspólnotę
str. 20-21

Muzyczne fascynacje w parkowej scenerii
str. 22-23

TURYSTYKA

Turystyka potrzebuje inwestycji
str. 24-25

Siedem cudów Torunia
str. 26-29

Muzeum Tatarnictwa i Narciarstwa w Zakopanem
str. 30-31

Nowe oblicze Sztolni Królowa Luiza
str. 32-33

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA

Czas, który łączy
str. 34-35

Magia ogrodów
str. 36-37

„Strażnik Poranka” – zrównoważona turystyka i cyfrowy detoks
str. 38-39

Edukacja ekologiczna w projektach Interreg Polska – Ukraina
str. 40-41

EKSPERT RADZI

NIS2, czyli zarządcze podejście do cyberbezpieczeństwa
str. 42-43

Ajajaj – co z tą AI?
str. 44-45

fot. CPE

Szanowni Państwo,

zachęcam serdecznie do lektury kolejnego numeru „w Centrum”, w którym podejmujemy tematy istotne społecznie, jak również, już w przeddzień wakacji, odkrywamy dziedzictwo kulturowe oraz atrakcje turystyczne, które zyskały nowe życie dzięki Funduszom Europejskim. Do wielu miejsc w Polsce będzie można zresztą dotrzeć jeszcze łatwiej i przyjemniej. Na same inwestycje w kolej Polska przeznaczyła z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności ponad 18,1 mld zł, a wszystkie nowe albo zmodernizowane pojazdy są produkowane w Polsce. Przejazd na trasie Kraków – Nowy Sącz zajmie przykładowo tylko 60 minut. Nie mniej ważne są innowacje społeczne, a dzięki inicjatywie „Premia społeczna” gminy mogą zapewnić osobom z niepełnosprawnościami dojazd do lekarza lub wysłać specjalistę bezpośrednio do dzieci i dorosłych w kryzysie psychicznym. Rozmawiamy także o współtworzeniu kultury przez mieszkańców czy ograniczaniu izolacji społecznej osób w podeszłym wieku.

Wracając do wakacyjnych szlaków, bardzo intrygująco brzmi oferta Bielska-Białej, nomen

omen pierwszej „Polskiej Stolicy Kultury 2026”, gdzie zorganizowano warsztaty inspirowane słowiańską demonologią i miejską grą geolokalizacyjną „Śladami Szeptuch”. Szepnę więc jeszcze Państwu, że bardzo cieszę się z sukcesów z naszego transgranicznego podwórka, bo program Interreg Polska – Saksonia 2021-2027 wybrał właśnie do dofinansowania siedem ostatnich projektów, a wśród nich znalazł się szlak turystyczny Via Fabrilis. Połączy on polskie, czeskie i niemieckie miejscowości związane z dawnym rzemiosłem czy wydobyciem surowców mineralnych.

Życzę zatem, aby te wakacje okazały się żyłą złota dla samorządów, a dla Państwa – źródłem świętego spokoju. Niech ścieżki i szlaki prowadzą Państwa zawsze bezpiecznie do celu, ale czasem zróbcie Państwo dodatkowy przystanek, aby porozmawiać z przypadkowo napotkanym, najstarszym mieszkańcem Sądecczyzny czy Kujaw – zapewniam, że warto.

MARCIN KOŁNIERZAK
dyrektor Centrum Projektów Europejskich

Granty na usługi społeczne

Mobilne usługi psychiatryczne, kursy samoobrony i pierwszej pomocy dla kobiet, bezpłatne badania USG dla najmłodszych dzieci czy bezpłatna usługa „taxi dla seniora”, która pozwala osobom starszym dotrzeć do lekarza, apteki lub urzędu – to tylko kilka z wielu inicjatyw samorządowych, realizowanych we współpracy z podmiotami ekonomii społecznej. Wszystko to dzięki dofinansowaniu, pozyskanemu przez samorządy w ramach ogólnopolskiego, unijnego projektu „Premia społeczna”.

Celem przedsięwzięcia jest wspieranie samorządów w rozwoju usług społecznych, świadczonych we współpracy z takimi podmiotami, jak fundacje, stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne oraz przedsiębiorstwa społeczne. „Dofinansowanie musi być przeznaczone na działania, które efektywnie pomagają mieszkańcom ze szczególnymi potrzebami w codziennym funkcjonowaniu” – mówi Dorota Nowicka, koordynatorka projektu z Fundacji Fundusz Współpracy. Priorytetem jest wsparcie seniorów, osób z niepełnosprawnościami, rodzin oraz mieszkańców wymagających stałej opieki czy pomocy przy codziennych aktywnościach.

Dofinansowanie nowych możliwości i rozwiązań

Inicjatywa „Premia społeczna” promuje współpracę samorządów z podmiotami ekonomii społecznej. Umożliwia jednostkom samorządu terytorialnego testowanie nowych rozwiązań i wdrażanie usług społecznych „szytych na miarę” lokalnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców. „To podmioty społeczne często najlepiej znają potrzeby swoich społeczności i potrafią szybko oraz elastycznie na nie odpowiadać, dlatego współpraca samorządów z przedstawicielami

trzeciego sektora jest tak istotna” – zauważa D. Nowicka. Najważniejszym efektem tych działań jest realna poprawa jakości życia mieszkańców – przede wszystkim zwiększenie dostępności do wsparcia oraz przeciwdziałanie izolacji społecznej. Nie bez znaczenia jest oczywiście pomoc im w bardziej samodzielnym funkcjonowaniu w lokalnej społeczności.

WAŻNE!

„Premia społeczna” to nie tylko granty, ale także kompleksowe wsparcie merytoryczne, m.in. spotkania informacyjne, szkolenia, konsultacje oraz webinary dotyczące rozwijania usług społecznych i współpracy jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej.

Wśród realizowanych obecnie przedsięwzięć są m.in. mobilne usługi psychiatryczne w Mosinie, gdzie specjaliści docierają bezpośrednio do dzieci i dorosłych w kryzysie psychicznym. „Dzięki temu mieszkańcy szybciej otrzymują pomoc, a samorząd ogranicza ryzyko pogłębiania się problemów społecznych i zdrowotnych” – informuje D. Nowicka.

W Kobyłce coraz prężniej funkcjonuje świetlica środowiskowa dla dzieci i młodzieży mierzących się z trudnościami rodzinnymi oraz społecznymi. Placówka zapewnia młodym mieszkańcom bezpieczne miejsce, gdzie mogą uzyskać pomoc, rozwijać kompetencje społeczne i emocjonalne oraz budować poczucie bezpieczeństwa i sprawności.

Dużą część projektów stanowią także usługi wspierające seniorów i osoby niesamodzielne. We Włocławku realizowane są usługi sąsiedzkie ułatwiające takim osobom codzienne funkcjonowanie i utrzymywanie kontaktów społecznych. Z kolei w Czernicach Borowych grant przeznaczono na usługę transportową dla tej grupy odbiorców.

fot. Adobe Stock

Przyjazna procedura naboru wniosków

Projekt „Premia społeczna” jest wdrażany w wielu polskich samorządach i obejmuje bardzo różne usługi społeczne. Największą część dofinansowanych działań stanowią usługi opiekuńcze, tj. ponad 24 proc. wszystkich aktywności. Kolejna, duża grupa to poradnictwo specjalistyczne (ponad 20 proc.), a następnie – usługi dla dzieci i młodzieży (ponad 15 proc.) oraz usługi wspierania rodziny (niemal 15 proc.). Samorządy realizują również projekty związane z przeciwdziałaniem przemocy, wsparciem psychicznym dla potrzebujących oraz funkcjonowaniem lokalnych ośrodków wsparcia.

WAŻNE!

Wnioski można składać w systemie rund miesięcznych. Ta metoda pozwala samorządom aplikować zarówno w dogodnym dla siebie momencie, bez konieczności oczekiwania na jeden duży konkurs w roku, jak i wielokrotnie, bo aż do wyczerpania puli 800 tys. zł. Po zakończeniu danej rundy wnioski są poddawane ocenie, a następnie publikowana jest lista samorządów, które pozytywnie przeszły kwalifikację.

Dotychczas w ramach projektu „Premia społeczna” przyznano granty o łącznej wartości prawie 67 mln zł. Aktualnie najwięcej przedsięwzięć jest wdrażanych w województwie mazowieckim (82), małopolskim (39) i kujawsko-pomorskim (33). Samorządy rozliczają środki na podstawie

fot. Adobe Stock

fot. Adobe Stock

dokumentów potwierdzających poniesienie wydatków, które wraz ze sprawozdaniem należy złożyć w generatorze wniosków.

Nowy nabór

Już w lipcu br. uruchomiony zostanie czwarty nabór, w którym będą obowiązywały inne zasady. Każdy samorząd będzie mógł otrzymać łącznie do 800 tys. zł wsparcia, co oznacza, że jeśli wcześniej korzystał już z programu, to będzie mógł ubiegać się o pozostałą część tej kwoty. Poziom dofinansowania wyniesie aż 95 proc. kosztów usług, czyli wymagany wkład własny to tylko 5 proc. Część grantu (do 5 proc.) samorządy będą mogły przeznaczyć na wsparcie specjalisty ds. współpracy z podmiotami ekonomii społecznej. „Podstawowym warunkiem udziału w projekcie będzie zlecenie realizacji usługi podmiotowi ekonomii społecznej” – podkreśla D. Nowicka.

Nabór prowadzony będzie w miesięcznych rundach. Wnioski należy składać jak do tej pory – elektronicznie, przez generator: <https://generator.premiaspoleczna.pl/>. Katalog usług dofinansowywanych w ramach „Premii społecznej” jest dostępny pod adresem: <https://premieraspoleczna.pl/>.

Projekt trwa od czerwca 2024 roku do września 2029 roku. Jego realizatorem jest Fundacja Fundusz Współpracy. Przedsięwzięcie otrzymało dofinansowanie z unijnego programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

Innowacje społeczne zmieniają polską przestrzeń publiczną

W obliczu współczesnych wyzwań cywilizacyjnych, demograficznych i technologicznych tradycyjne, odgórne instrumenty wsparcia oraz schematyczne procedury coraz częściej okazują się niewystarczające. Tam, gdzie mechanizmy rynkowe lub standardowe usługi publiczne nie nadążają za dynamicznie zmieniającymi się potrzebami obywateli, kluczowym narzędziem naprawy stają się innowacje społeczne. Zgodnie z definicją wypracowaną w ramach krajowego ekosystemu wsparcia, innowacja społeczna to nowy produkt, usługa, model lub proces, który zaspokaja potrzeby społeczne w sposób bardziej efektywny, szybszy i trwalszy niż dotychczasowe rozwiązania.

Co istotne, twórca innowacji nie musi być technologicznym rewolucjonistą zmieniającym cały świat. O wiele częściej mamy do czynienia z inteligentną, opartą na empatii korektą rzeczywistości – nowym sposobem radzenia sobie z dobrze znanymi, codziennymi problemami. To elastyczne, oddolne podejście doskonale sprawdza się na jednym z najbardziej wymagających pól współczesnej polityki społecznej – w obszarze szeroko pojętej dostępności.

Dostępność rozumiemy tutaj jako cechę przestrzeni publicznej, cyfrowej, a także usług i produktów, która sprawia, że otaczający świat staje się w równym stopniu osiągalny dla nas wszystkich, niezależnie od wieku czy sprawności.

Projektowanie innowacji w tym obszarze to odpowiedź na realne wyzwanie: szacuje się, że nawet jedna trzecia społeczeństwa (w tym seniorzy, rodzice z wózkami czy osoby po urazach) regularnie napotyka bariery ograniczające samodzielność. Innowacje społeczne pozwalają te bariery identyfikować i neutralizować, zanim doprowadzą one do trwałego wykluczenia.

Kultura innowacji i doświadczenie w inkubacji

Doskonały przykład przełamywania utartych schematów i przekształcania śmiałych, surowych pomysłów w sprawnie funkcjonujące mechanizmy stanowi **Inkubator Innowacji Społecznych Wielkich Jutra – Dostępność +**. Przedsięwzięcie to jest realizowane przez firmę DGA SA

w partnerstwie z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej w ramach programu Dostępność Plus, działającego dzięki dofinansowaniu z Funduszy Europejskich.

Inicjatywa, obecnie już w swojej trzeciej edycji, powstała z myślą o społecznikach, grupach nieformalnych, organizacjach pozarządowych oraz publicznych, którym nie wystarcza to, jak jest tu i teraz. W toku dotychczasowych działań ekspertom udało się rozwinąć, przetestować w praktyce i udostępnić do powszechnego użytku niemal 100 zróżnicowanych mikroinnowacji.

Metodologia sukcesu: inkubacja i akceleracja

Współczesna architektura wsparcia w inkubatorze opiera się na unikalnym, dwutorowym podejściu metodologicznym, na które składają się procesy inkubacji oraz zaawansowanej akceleracji.

Pierwsza ścieżka – inkubacja – skupia się na wyłapywaniu z rynku załączkowych, kreatywnych koncepcji. Innowatorzy na tym etapie otrzymują pomoc administracyjną, prawną

oraz grant finansowy (najczęściej mieszczący się w przedziale od 20 do 70 tys. zł), przeznaczony na zbudowanie i przetestowanie prototypu w skali mikro.

Z kolei akceleracja to zupełnie nowa jakość w ekosystemie innowacji społecznych. Jest to intensywny, partnerski proces, przeznaczony dla rozwiązań, które pomyślnie przeszły już fazę pierwszych testów i udowodniły swoją użyteczność jako obiecujące prototypy. Celem akceleracji jest dopracowanie oraz modyfikacja istniejącego rozwiązania tak, aby uzyskało ono pełną gotowość do szerokiego wdrożenia, często w zupełnie nowym środowisku lub innym kontekście instytucjonalnym. Wykorzystując nowoczesne metodyki biznesowe, innowacje są udoskonalane iteracyjnie na podstawie realnych opinii użytkowników końcowych, stając się produktami wysoce skalowanymi i uniwersalnymi.

Naturę i cele tego procesu przybliży Malwina Fazá, ekspertka ds. akceleracji w Inkubatorze Wielkich Jutra – Dostępność+: „Założeniem akceleracji jest powrót do załączkowych pomysłów naszych innowatorów i możliwość ich rozwinięcia. Ten rozwój może opierać się na dotarciu

do nowych środowisk lub działaniu na szerszą skalę. Pomysł może zostać zmodyfikowany pod kątem palących problemów, na które nadal nie ma skutecznych rozwiązań”.

Wdrożenia systemowe: kiedy innowacja staje się standardem

Dla zespołu inkubatora kluczowym kryterium oceny innowacji społecznej jest jej trwałość. Prawdziwy sukces nie kończy się na rozliczeniu grantu – polega na tym, by wypracowane narzędzie funkcjonowało samodzielnie w strukturach publicznych po zakończeniu zewnętrznego finansowania.

Łukasz Klimek, dyrektor projektu, zarządzający Inkubatorem Wielkich Jutra Dostępność +, mocno akcentuje wagę osadzania nowatorskich rozwiązań w instytucjach publicznych: „Wdrożenia realizowane w sektorze publicznym zapewniają trwałość efektów. Innowacja przestaje być jednorazowym projektem, a staje się integralną częścią systemu, osadzoną w procedurach i standardach prawnych. Administracja, szkoły czy placówki ochrony zdrowia to miejsca, gdzie najczęściej dochodzi do interakcji między systemem a użytkownikiem, stąd wdrożenie tu nawet niewielkiej innowacji przynosi natychmiastowe i szerokie efekty. Instytucje te pełnią rolę multiplikatorów zmiany społecznej, kształtując nowe standardy, które z czasem stają się powszechną normą”.

Od pomysłu do wdrożenia: innowacje w rękach praktyków

Teoretyczne założenia o użyteczności innowacji społecznych najlepiej ilustrują konkretne projekty w procesie inkubacji lub akceleracji.

„**Winda Bez Ograniczeń**” (Rafał Grądzki) to technologia rozwiązująca dotkliwy problem barier architektonicznych w starszych budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej. Zamiast dokonywać niezwykle kosztownej wymiany całych dźwigów osobowych, innowator opracował elektroniczny system nakładkowy, integrujący się z pierwotnym układem sterowania windy. Dzięki temu starsze dźwigi zyskują nowoczesne funkcje dostępności: system komunikatów głosowych i wyraźne wyświetlacze (dla osób niewidomych i słabowidzących) oraz pętlę indukcyjną, przekazującą komunikaty bezpośrednio do aparatów słuchowych (dla osób słabosłyszących).

Działający prototyp przeszedł już pomyślnie testy i został zaprezentowany m.in. na Politechnice Białostockiej.

Innowacja „**Za murem zrozumienia**” (Ewa Kaniewska-Mackiewicz) to model asystentury dla osób w spektrum autyzmu, osadzonych w zakładach karnych w Polsce. Kluczowym elementem innowacji jest opracowanie „Narzędziownika”, tj. praktycznego kompendium wiedzy, zawierającego m.in. scenariusze warsztatów, wytyczne dotyczące dostosowania infrastruktury i wyposażenia, wskazówki odnośnie do właściwych sposobów komunikacji, a także instrukcje do samodzielnego wykonywania pomocy sensorycznych. Dzięki temu osadzeni zyskują szansę na równe traktowanie i sprawiedliwą resocjalizację, bez ryzyka negatywnego oceniania czy karania za zachowania, które wynikają bezpośrednio z ich trudności.

Portal „**Dostępna Ginekologia**” (Fundacja Kulawa Warszawa) gromadzi i szczegółowo weryfikuje informacje o stopniu architektonicznego oraz komunikacyjnego dostosowania gabinetów ginekologicznych w Polsce do potrzeb pacjentek z niepełnosprawnością. Obecnie baza zawiera

fot. Magdalena Pawluczuk

kilkaset placówek, a celem akceleracji jest udoskonalenie użyteczności i wydajności portalu, a także umożliwienie użytkownikom jego edycji w większym zakresie.

Krajowy ekosystem i rola Katalizatora Innowacji Społecznych

Inkubator Wielkich Jutra – Dostępność + stanowi integralną część ogólnopolskiego ekosystemu innowacji społecznych. W Polsce działa obecnie 7 inkubatorów innowacji społecznych. Zajmują się naborem, wsparciem, testowaniem i wdrażaniem nowatorskich pomysłów, dotyczących m.in. usług opiekuńczych, edukacji, włączenia społecznego oraz wspomnianej już dostępności. Ważnym spoiwem całego środowiska są działania podejmowane przez Katalizator Innowacji Społecznych. KIS stawia sobie za cel tworzenie systemowych warunków sprzyjających inicjowaniu,

fot. Wojtek Radwański

rozwijaniu, upowszechnianiu oraz skalowaniu innowacji w skali makro.

Jednym z najważniejszych efektów tego sieciowego partnerstwa jest centralny portal <https://innowacjespoleczne.pl/>. To ogólnodostępna skarbnica wiedzy oraz bezpłatna baza sprawdzonych w praktyce rozwiązań. Przedstawiciele samorządów, szkół, szpitali, fundacji czy też instytucji publicznych mogą wejść na stronę, pobrać gotową specyfikację oraz instrukcję wdrożeniową danej mikroinnowacji i legalnie zaimplementować ją w swojej instytucji bez ponoszenia kosztów projektowych.

Zakończone zostały cztery z pięciu planowanych w Inkubatorze Wielkich Jutra – Dostępność + co nie zamyka drogi dla kolejnych inicjatyw – przedsięwzięcie ma bowiem charakter długofalowy. Dla osób poszukujących nieszablonowych metod przełamywania barier w przestrzeni publicznej to idealny moment na analizę otaczającej rzeczywistości i rozwijanie własnych koncepcji. Uruchomienie następnego naboru wniosków grantowych planowane jest na 2027 rok. Będzie to kolejna okazja, by pozyskać Fundusze Europejskie oraz eksperckie wsparcie w procesie zwiększania dostępności.

Więcej o projekcie i warunkach zgłaszania pomysłów można przeczytać na stronie: <https://www.inkubatorwielkichjutra.pl/>.

ALEKSANDRA JUCHACZ
Inkubator Wielkich Jutra – Dostępność +
DGA SA

Unijne wsparcie dla polskich NGO

Polski trzeci sektor rośnie, ale wciąż pozostaje organizacyjnie kruchy. Projekty POWER NGO i NGO OPEN mają wzmocnić te organizacje, które działają najbliżej ludzi, tj. wspierają osoby zagrożone wykluczeniem, rozwijają usługi społeczne i pomagają tam, gdzie instytucje publiczne często nie mają wystarczających zasobów.

W 2024 roku w Polsce działało ok. 113 tysięcy organizacji pozarządowych (NGO). To o 7,7 proc. więcej niż rok wcześniej i wyraźnie więcej niż w 2018 roku, gdy było ich ok. 88 tys. Dane pokazują, że ten sektor się rozwija, ale nie oznaczają jeszcze jego stabilności. Łączne zatrudnienie w NGO wynosiło prawie 170 tys. etatów, czyli ok. 1,5 proc. zatrudnienia w gospodarce. Mimo rosnącej liczby organizacji pozarządowych polski trzeci sektor pozostaje zatem relatywnie niewielkim pracodawcą, zwłaszcza w zestawieniu z zakresem zadań społecznych, które coraz częściej są przed nim stawiane.

Codzienna działalność wielu organizacji opiera się przede wszystkim na pracy społecznej. Ponad połowa NGO, czyli 62 proc., współpracuje z wolontariuszami, a przeciętna organizacja korzysta z pracy ok. ośmiu wolontariuszy rocznie. Ponad 1/3 działa wyłącznie dzięki pracy społecznej. Średni budżet polskiej organizacji pozarządowej to ok. 50 tys. zł rocznie, a aktywny *fundraising* prowadzi tylko 42 proc. z nich. Do tego dochodzą długotrwałe skutki pandemii – finansowe, kadrowe oraz operacyjne, które nadal odczuwa blisko 70 proc. NGO¹.

POWER NGO: wsparcie dla organizacji działających blisko ludzi

Właśnie na tę lukę odpowiada projekt POWER NGO, czyli „Ogólnopolski program wsparcia rozwoju organizacji pozarządowych”, realizowany przez Fundację Partycypacji Społecznej we współpracy z Grupą Profesja². Przedsięwzięcie jest finansowane z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, a jego wartość przekracza 1,7 mln zł, przy udziale środków unijnych w wysokości prawie 1,7 mln zł.

Realizację zaplanowano od 1 stycznia 2025 roku do 31 grudnia 2026 roku.

Wsparciem ma zostać objętych 400 przedstawicieli i przedstawicielek NGO, reprezentujących co najmniej 100 organizacji działających w Polsce – głównie w obszarze włączenia i integracji społecznej oraz rynku pracy. Chodzi zatem o podmioty, które zajmują się m.in. aktywizacją zawodową, pomocą osobom starszym, osobom z niepełnosprawnościami, migrantom, uchodźcom, osobom bezrobotnym czy grupom zagrożonym ubóstwem.

POWER NGO obejmuje pięć zasadniczych form wsparcia:

- doradztwo rozwojowe,
- mentoring leaderski,
- szkolenia obszarowe,
- szkolenia kompetencji organizacyjnych,
- networking.

Ważne jest to, że projekt nie ogranicza się wyłącznie do podnoszenia kompetencji pojedynczych osób, lecz ma spowodować wdrożenie mechanizmów poprawiających jakość i dostępność usług świadczonych przez organizacje w nim uczestniczące.

fot. Adobe Stock

¹ Źródło: <https://fakty.ngo.pl/>

² Źródło: <https://fundacja-spoeczna.pl/projekty/ngo-open-program-wsparcia-organizacji-pozarządowych-na-rzecz-dostępności-i-włączenia-społecznego/>

Program premiuje udział kobiet i osób z niepełnosprawnościami, a także organizacji pozarządowych o rocznych przychodach poniżej 100 tys. zł, NGO działających na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich, podmiotów bez płatnego personelu, a także instytucji zaangażowanych w pomoc migrantom. To istotne, bo właśnie mniejsze, lokalne organizacje często mają do czynienia z realnymi problemami społecznymi, a jednocześnie dysponują najmniejszym zapleczem administracyjnym i finansowym.

NGO OPEN: wzmacnianie dostępności

Drugi projekt – NGO OPEN, czyli „Program wsparcia organizacji pozarządowych na rzecz dostępności i włączenia społecznego”, również realizuje Fundacja Partycypacji Społecznej. Koncentruje się on na bardziej wyspecjalizowanym wyzwaniu, tj. dostępności usług dla osób ze szczególnymi potrzebami³. Jego wartość to ok. 833 tys. zł, w tym 807 tys. zł pochodzi z unijnego programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (współfinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus). Realizację zaplanowano od 1 grudnia 2025 roku do 31 stycznia 2027 roku.

NGO OPEN ma objąć 7 organizacji pozarządowych i 56 ich przedstawicieli. Skala jest mniejsza niż w przypadku POWER NGO, ale wsparcie ma być bardziej intensywne. Każda organizacja otrzyma ok. 200 godzin pomocy, obejmującej doradztwo eksperckie, mentoring, szkolenia, audyt dostępności i warsztaty wdrożeniowe. Efektem ma być konkretne usprawnienie działalności usługowej danej organizacji.

Znaczenie takiego wsparcia dobrze pokazują dane dotyczące dostępności. Z badania, przeprowadzonego w 2021 roku przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, wynika, że przeciętnie tylko ok. 41 proc. instytucji publicznych spełniało wymogi dostępności architektonicznej oraz informacyjnej⁴. Wskaźnik dostępności cyfrowej osiągnął poziom ok. 50 proc., architektonicznej – ok. 43 proc., a informacyjno-komunikacyjnej – ok. 31 proc.

³ Źródło: <https://fundacja-spoleczna.pl/projekty/ngo-open-program-wsparcia-organizacji-pozarządowych-na-rzecz-dostępności-i-włączenia-społecznego/>

⁴ Źródło: <https://www.pfron.org.pl/aktualności/szczegoly-aktualności/news/raport-o-dostępności-podmiotów-publicznych/>

⁵ Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-społeczna/osoby-niepełnosprawne-w-2024-r-,26,7.html>

fot. Adobe Stock

Mówiąc wprost, dla wielu osób z niepełnosprawnością, seniorów czy też osób z ograniczoną mobilnością usługi publiczne i społeczne nadal są dostępne tylko częściowo.

Tymczasem ok. 10,5 proc. mieszkańców Polski ma orzeczoną niepełnosprawność⁵. To ok. 3,9 mln. osób. Ich sytuacja na rynku pracy pozostaje znacznie trudniejsza niż ogółu populacji. W Polsce stopa zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wynosi ok. 32 proc. według BAEL lub 43,3 proc. według danych Eurostat/EDF wśród aktywnych zawodowo, wobec ok. 51 proc. średnio w UE. Dostępność nie jest więc dodatkiem do polityki społecznej, ale warunkiem realnego uczestnictwa wielu obywateli naszego kraju w życiu publicznym, rynku pracy i edukacyjnym oraz możliwości korzystania przez nich z różnych usług.

POWER NGO i NGO OPEN dla przyszłości

W Polsce coraz częściej mówi się o dostępności, wolontariacie, włączeniu społecznym i usługach środowiskowych. Same deklaracje jednak nie wystarczą. Jeśli organizacje pozarządowe mają być realnym partnerem dla instytucji publicznych oraz samorządowych, to muszą mieć narzędzia i kompetentną kadre. POWER NGO oraz NGO OPEN odpowiadają właśnie na tę potrzebę. Nie chodzi bowiem tylko o to, aby organizacji pozarządowych było więcej, ale przede wszystkim, aby były one silniejsze, bardziej profesjonalne i dostępne dla tych, którzy najbardziej ich potrzebują.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Bezpieczeństwo zamiast strachu dzięki Funduszom Europejskim

Przemoc domowa to jeden z najpoważniejszych i najbardziej ukrytych problemów społecznych w Polsce – również w województwie mazowieckim. Dotyka przede wszystkim kobiet i dzieci, ale ofiarami mogą być też inni członkowie rodzin – niezależnie od statusu społecznego czy materialnego. Z roku na rok rośnie liczba procedur „Niebieskiej Karty”, co pokazuje skalę zjawiska i pilną potrzebę systemowego wsparcia. Rodziny dotknięte przemocą domową mogą otrzymać wsparcie z Funduszy Europejskich.

Fakty, których nie da się zignorować

W województwie mazowieckim w 2024 roku odnotowano wyraźny wzrost procedur „Niebieskiej Karty” – z 1720 w 2023 roku do 8356¹. W 2025 roku policja uruchomiła kolejne 4872 procedury, w tym aż 1895 dotyczących dzieci². W samej Warszawie liczba interwencji wzrosła z 2781 w 2023 roku do 4052 w 2025 roku, czyli o prawie 46 proc. w ciągu 2 lat³.

Eksperti zgodnie podkreślają, że problem dotyczy nie tylko środowisk patologicznych, ale też pozornie „normalnych” domów. Ofiary zmagają się z traumą, chronicznym lękiem oraz bezradnością. Szczególnie trudna jest sytuacja osób mieszkających poza dużymi ośrodkami miejskimi – w mniejszych miastach i na terenach wiejskich, gdzie dostęp do specjalistycznej, natychmiastowej pomocy jest mocno ograniczony, a izolacja społeczna pogłębia skutki przemocy.

Przemoc przybiera wiele form: fizyczną, seksualną, izolacyjną, zaniechanie i coraz częściej również – ekonomiczną. Niezależnie od jej rodzaju, zgodnie z art. 207 Kodeksu karnego, znęcanie się nad osobą najbliższą jest przestępstwem. Najsmutniejsze jest to, że ofiary przemocy najczęściej doświadczają jej we własnym domu, czyli miejscu, które powinno być dla nich ostoją bezpieczeństwa. Kolejną jej charakterystyczną cechą jest fakt, że często pozostaje ona

niewidoczna dla otoczenia. Społeczna obojętność nie wynika z braku empatii, lecz z mocno zakorzenionych schematów myślenia: „to był tylko jeden raz” albo „to nie moja sprawa, nie będę się wtrącać”. Paradoksalnie te przekonania – choć wypowiedziane z troską o ocalenie rodziny – w rzeczywistości stają się tarczą chroniącą przemoc i skłaniają otoczenie do milczenia. Skutki są długofalowe i wielowymiarowe: rozpad rodzin, wykluczenie społeczne, problemy edukacyjne dzieci, depresja oraz transmisja traumy z pokolenia na pokolenie.

Na szczęście system wsparcia dla ofiar przemocy systematycznie się rozwija, a Fundusze Europejskie pomagają nie pozostawać obojętnymi wobec krzywdy, której te osoby doświadczają. Unijne środki finansowe ułatwiają niesienie konkretnej pomocy potrzebującym.

Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021–2027 pomagają pokrzywdzonym

Program Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021–2027 (FEMA) w ramach Priorytetu VIII „Fundusze Europejskie dla aktywnej integracji oraz rozwoju usług społecznych i zdrowotnych” daje do dyspozycji samorządom, organizacjom pozarządowym i instytucjom publicznym realne narzędzia pomocy. Kluczowe w tym zakresie tematycznym jest Działanie 8.6 „Usługi społeczne na rzecz rodzin”, typ projektu: „Zwiększenie

¹ Źródło: oficjalny raport Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej (MCPS) – „Monitoring programu przeciwdziałania przemocy domowej za 2024 rok”.

² Publikacja Komendy Wojewódzkiej Policji z 28 stycznia 2026 roku, oparta na danych operacyjnych Policji za 2025 rok.

³ Dane dla Warszawy pochodzą z Urzędu m.st. Warszawy i Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej.

fot. Adobe Stock

dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie”.

Środki unijne w ramach tego działania finansują kompleksowe wsparcie: od interwencji kryzysowej po długoterminową terapię i usamodzielnienie ofiar. W projektach można realizować m.in.:

- tworzenie i utrzymanie całodobowych Ośrodków Interwencji Kryzysowej z hostelami dla matek z dziećmi,
- specjalistyczną terapię indywidualną, grupową i rodzinną, w tym terapię zajęciową oraz nowoczesne metody, jak EEG Biofeedback,
- podnoszenie kwalifikacji kadr – psychologów, pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji i innych specjalistów,
- dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- działania profilaktyczne i edukacyjne, skierowane do lokalnych społeczności,
- mediacje rodzinne dla osób pozostających w konflikcie,
- profesjonalne konsultacje prawne, w tym pomoc w przygotowywaniu pism procesowych i urzędowych.

EEG Biofeedback – to metoda terapii, polegająca na podawaniu pacjentowi sygnałów zwrotnych o zmianach stanu fizjologicznego jego organizmu, dzięki czemu może on nauczyć się świadomie modyfikować funkcje, które normalnie nie są kontrolowane świadomie, np. fale mózgowo, opór elektryczny skóry (GSR), napięcie mięśni itp.

Źródło: Wikipedia.org

Głównymi adresatami wsparcia są osoby i rodziny znajdujące się w kryzysie – w szczególności ofiary przemocy domowej, konfliktów małżeńskich,

uzależnień, przewlekłego stresu oraz przeciążeń psychicznych.

Realna pomoc – realna zmiana

Dzięki unijnemu wsparciu przybywa miejsc w ośrodkach kryzysowych oraz podnosi się jakość świadczonych usług, a system staje się bardziej dostępny i inkluzywny.

Osoby, które skorzystały z pomocy w ramach Działania FEMA 8.6, np. w Ośrodku Interwencji Kryzysowej, najczęściej opisują swoją sytuację jako przejście z całkowitej bezradności i strachu do stopniowego odzyskiwania kontroli nad własnym życiem. Z czasem, dzięki regularnej terapii indywidualnej i grupowej, trauma zaczyna tracić na sile. Kobiety powoli odzyskują pewność siebie, zaczynają znowu czuć emocje inne niż lęk czy wstyd. Dzieci, które były wycofane, agresywne lub miały problemy w szkole, po kilku miesiącach terapii stają się spokojniejsze, lepiej śpią, wracają do nauki i znowu się uśmiechają.

W sferze prawnej i materialnej również zachodzą ważne zmiany. Coraz lepiej dostępna jest skuteczna pomoc w uzyskaniu alimentów, przeprowadzeniu rozwodu, zdobyciu zakazu zbliżania się sprawcy przemocy czy w usamodzielnieniu. Przemoc domowa przestaje być wyrokiem na całe życie.

Kolejny nabór wniosków już wkrótce!

23 czerwca 2026 roku Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych ogłosi kolejny nabór wniosków w ramach działania FEMA.08.06 „Usługi społeczne na rzecz rodzin” (typ projektu: „Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie”). Potrwa on **od 8 lipca do 4 sierpnia 2026 roku**.

Warto zgłosić swój projekt, aby pomóc budować Mazowsze, w którym każda osoba doświadczająca przemocy będzie miała realną szansę na bezpieczną przyszłość.

Więcej informacji o naborze znajduje się na stronie: <https://funduszeuedlamazowska.eu/>.

KAMIŁA DULBA
Centralny Punkt Informacyjny FE
w Warszawie

Partnerstwo ponadnarodowe na rzecz seniorów

Proces starzenia się społeczeństwa w Unii Europejskiej, w tym również w Polsce, stawia przed samorządami nowe wyzwania w zakresie organizacji usług społecznych dla seniorów. Odpowiedzią na te potrzeby jest między innymi konkurs „Wsparcie dla samorządów w zapewnianiu nowych usług dla osób starszych poprzez wykorzystanie doświadczeń partnerów ponadnarodowych”, zorganizowany w 2024 roku przez Centrum Projektów Europejskich jako Instytucję Pośredniczącą dla Działania 1.1 Współpraca ponadnarodowa programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS).

Przedsięwzięcia, dofinansowane w ramach tego konkursu, obejmują usługi opiekuńcze dla osób starszych, wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, jak również aktywizację społeczno-zawodową seniorów. Warunkiem realizacji tych projektów jest współpraca samorządów z podmiotami z państw Unii Europejskiej w celu wypracowania i wdrożenia nowych rozwiązań, stanowiących wartość dodaną względem mechanizmów i narzędzi stosowanych obecnie w Polsce.

Przykład takiej inicjatywy stanowi projekt „Wsparcie 60plus. Innowacyjny model spersonalizowanych usług skierowanych do osób niesamodzielnych”. Wdraża go Instytut Pracy

i Spraw Socjalnych od 1 marca 2025 roku do 28 lutego 2027 roku, w partnerstwie z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Gminą Miejską Przasnysz oraz litewską Wspólnotą Miłosierdzia Bożego. Przedsięwzięcie zakłada stworzenie Innowacyjnego Modelu Spersonalizowanych Usług (IMSU), obejmującego diagnozę funkcjonalną seniorów oraz indywidualnie dobrany pakiet usług świadczonych w miejscu zamieszkania. Całkowity jego koszt wynosi ponad 2,8 mln zł, z czego ok. 2,3 mln zł pochodzi z Funduszy Europejskich.

Jak podkreślają realizatorki inicjatywy – dr Izabela Marcinkowska oraz dr Elżbieta Bojanowska: „Rozwiązanie wypracowane w projekcie spotyka się z niezwykle pozytywnym odbiorem zarówno wśród osób starszych, ich rodzin, jak i przedstawicieli gminy Przasnysz. Wynika to przede wszystkim z wysokiego stopnia dopasowania oferowanych usług do indywidualnych potrzeb seniorów oraz z kompleksowego charakteru modelu”. W trakcie pilotażu zaobserwowano poprawę jakości życia uczestników, zwiększenie ich samodzielności, ograniczenie izolacji społecznej oraz poprawę kondycji fizycznej oraz psychicznej seniorów. Wzrosła ich aktywność społeczna. Chętniej podejmowali próby wychodzenia z domu, korzystając ze wsparcia specjalistów.

Istotnym elementem przedsięwzięcia było również zaangażowanie partnera z Litwy, co umożliwiło wymianę doświadczeń, a także elastyczne podejście do potrzeb seniorów oraz pojawiających się problemów.

Drugi projekt, wyłoniony w drodze wspomnianego konkursu, nosi nazwę „Gerontologiczne usługi społeczne w Hajnówce inspirowane rozwiązaniami fińskimi”. Trwa on od 1 czerwca 2025 roku do 31 maja 2027 roku. Realizuje go Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych z Białegostoku we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Hajnówce oraz Miastem Helsinki. Inicjatywa ma na celu wypracowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie koordynacji i dystrybucji usług gerontologicznych dla seniorów. Budżet projektu wynosi ok. 1,5 mln zł, a dofinansowanie z Funduszy Europejskich to ponad 1,2 mln zł.

fot. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych

Krzysztof Leończuk, koordynator projektu, podkreśla: „Odbiór inicjatywy przekroczył nasze najsmielsze oczekiwania. Seniorzy uczestniczą w działaniach z autentycznym entuzjazmem, a zainteresowanie ofertą stale rośnie”. Szczególnie istotne okazały się działania integracyjne i psychologiczne. „Jedna z uczestniczek, zmagająca się z głęboką depresją, dzięki regularnym rozmowom z psychologiem oraz uczestnictwu w grupie, przeszła ogromną metamorfozę” – dodaje.

Dzięki współpracy międzynarodowej przedstawiciele instytucji realizujących projekt w Polsce mogli osobiście zobaczyć, jak funkcjonują usługi wsparcia na rzecz seniorów w Finlandii. Mieli możliwość skorzystać z unikalnej wiedzy oraz doświadczeń pracowników zagranicznego partnera, co stanowiło istotną wartość dodaną tego projektu.

Trzecim przedsięwzięciem, wyłonionym w drodze omawianego konkursu, jest inicjatywa „Aktywni w złotym wieku”. Ma ona na celu aktywizację zawodową osób starszych. Wdraża ją Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw od 1 kwietnia 2025 roku do 31 marca 2027 roku. Partnerem ponadnarodowym jest litewski VŠĮ AY Institutas, a krajowym – Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie. W ramach projektu opracowywana jest Strategia Aktywności Zawodowej

fot. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych

Osób 60+ dla jednostek samorządu terytorialnego. Całkowity budżet przedsięwzięcia to ponad 1,3 mln zł, z czego prawie 1,2 mln zł pochodzi z Funduszy Europejskich.

Jak twierdzi zespół projektowy: „Wypracowane rozwiązanie spotyka się z pozytywnym odbiorem zarówno wśród jednostek samorządowych, jak i samych seniorów”. Osoby starsze chwalą merytoryczny charakter przedsięwzięcia oraz jego wymiar społeczny. Cenią nie tylko przekazywaną wiedzę, ale także atmosferę spotkań oraz możliwość spędzania czasu w przyjaznym towarzystwie.

Warta podkreślenia jest też rola, jaką odegrał partner z Litwy. Polscy realizatorzy podkreślają, że nie tylko służył wskazówkami i poradami, lecz aktywnie współtworzył Strategię Aktywności Zawodowej Osób 60+. Bardzo pomocna okazała się wizyta studyjna polskich ekspertów opracowujących strategię na Litwie, podczas której mogli bezpośrednio „zapoznać się z funkcjonowaniem instytucji i organizacji wspierających aktywność zawodową osób starszych, zobaczyć sprawdzone rozwiązania w praktyce oraz przejąć najlepsze doświadczenia na grunt polski”.

Realizowane w ramach programu FERS projekty pokazują, że współpraca ponadnarodowa skutecznie wspiera tworzenie nowoczesnych usług społecznych, odpowiadających na potrzeby starzejącego się społeczeństwa. Dzięki zaangażowaniu samorządów, organizacji społecznych oraz partnerów zagranicznych możliwe jest wdrażanie nowych rozwiązań, poprawiających jakość życia seniorów i wzmacniających spójność społeczną.

SYLWIA BURGŚ
Wydział Projektów EFS
Centrum Projektów Europejskich

fot. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych

fot. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych

Więcej chętnych do unijnego wsparcia

Polska coraz aktywniej sięga po środki z unijnych programów Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności. Najnowsze nabory pokazują wzrost liczby wniosków, większy udział debiutantów i silną pozycję naszego kraju w Europie.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE) podsumowała pierwsze konkursy w 2026 roku, przeprowadzone w lutym i marcu. Do FRSE, pełniącej rolę Narodowej Agencji Programu Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności (EKS), wpłynęły 6674 wnioski w programie Erasmus+ oraz 245 aplikacje w ramach EKS. W tym roku ruszył także nabór wniosków na dofinansowanie partnerstw europejskich na rzecz rozwoju szkół. Jest to nowa inicjatywa w ramach bieżącej perspektywy unijnej. W jej ramach wpłynęło jednak tylko 9 wniosków.

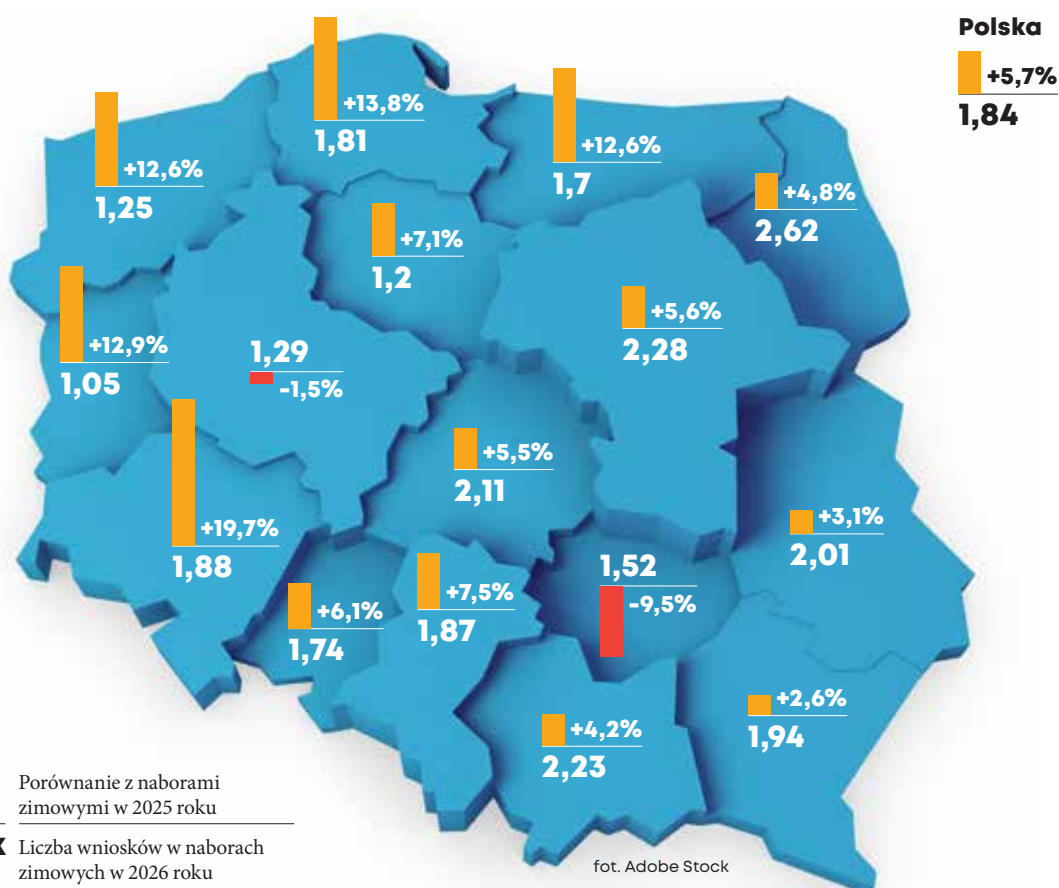
Tegoroczne nabory zimowe przyniosły większy udział nowych wnioskodawców. Odsetek

podmiotów debiutujących w perspektywie finansowej 2021-2027 wzrósł z 19 proc. w 2025 roku do 22 proc. w 2026 roku. Łącznie w rundach zimowych 2026 roku wnioski złożyło 4795 podmiotów, w tym 1054 debiutantów. Rekordowa liczba aplikacji złożonych przez jeden podmiot wyniosła 18, a wśród debiutantów – 9.

Aktywne regiony

Proces oceny trwa, ale już można wskazać najbardziej aktywne województwa. Podobnie jak w zimowych naborach ubiegłorocznej edycji, dotyczących tych samych inicjatyw, liderami pozostały województwa: podlaskie, mazowieckie

LICZBA WNIOSKÓW W NABORACH ZIMOWYCH W 2026 ROKU na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych województwach (programy Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności)

Erasmus+

Zmienia życie, otwiera umysły.

UNIA EUROPEJSKA

i małopolskie – wszystkie znalazły się na podium pod względem liczby złożonych wniosków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

W skali kraju obserwujemy wyraźny wzrost aktywności wnioskodawców. Liczba złożonych wniosków była o 383 wyższa niż w analogicznym okresie ubiegłego roku, co oznacza wzrost o niemal 6 proc. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wskaźnik ten wzrósł z 1,74 do 1,84. Pewnym zaskoczeniem jest spadek liczby aplikacji w województwach świętokrzyskim i wielkopolskim. W porównaniu z naborami zimowymi 2025 roku złożono tam odpowiednio o 9,5 proc. oraz 1,5 proc. mniej wniosków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Największe wzrosty odnotowano w województwach: dolnośląskim, pomorskim i lubuskim – odpowiednio o 19,7 proc., 13,8 proc. i 12,9 proc.

Gdy weźmiemy pod uwagę powiaty, to najwięcej wniosków wpłynęło do Narodowej Agencji z m.st. Warszawy. Jeśli jednak liczbę aplikacji odniesiemy do liczby mieszkańców, liderem zestawienia zostaje m. Łomża (9,5 wniosku na 10 tys. mieszkańców). Drugie i trzecie miejsce zajmują odpowiednio m. Tarnów (6,8) oraz m. Rzeszów (6,5). W takim ujęciu m.st. Warszawa spada dopiero na 19. pozycję, osiągając wynik 3,8 wniosku na 10 tys. mieszkańców.

Czy mapa Polski w tym roku w całości pokryła się już złożonymi wnioskami? Prawie! Na białe plamy natrafimy tylko w czterech miejscach – to powiaty: chełmiński, lipnowski i żniński w województwie kujawsko-pomorskim oraz powiat sulęciński w województwie lubuskim. Nic jednak straconego – kolejne rundy naborów są jeszcze przed nami. Lokalne organizacje i instytucje wciąż mają zatem szansę dołączyć do tegorocznego grona wnioskodawców.

Polska liderem

Jak Polska wypada na tle innych krajów pod względem liczby wniosków złożonych w tych naborach? Bardzo dobrze. W ogólnym zestawieniu, obejmującym wszystkie sektory, zajmujemy wysokie, czwarte miejsce. Wyprzedzają nas jedynie Hiszpania, Turcja i Włochy. Warto

podkreślić, że Polska odnotowała więcej aplikacji niż tak duże państwa jak Niemcy czy Francja. Co więcej, w jednej z dziedzin jesteśmy absolutnym liderem – w sektorze Sport to właśnie Polska znalazła się na samym czele stawki!

Czy Erasmus+ wciąż kojarzy się przede wszystkim ze studiowaniem za granicą? Tegoroczne statystyki wniosków wyraźnie przeczą temu stereotypowi. Najwięcej aplikacji – aż co trzecia – dotyczy edukacji szkolnej. Co piąty wniosek związany jest z kształceniem i szkoleniem zawodowym. Natomiast szkolnictwo wyższe odpowiada jedynie za co dziesiątą aplikację. Na tej podstawie można uznać, że obraz Erasmus+ jako programu skierowanego głównie do studentów odchodzi w przeszłość.

Nabory 2025 – podsumowanie

W jesiennej rundzie naborów do programu Erasmus+ 2025 w sektorze Młodzież w Akcji 1. wpłynęło 591 wniosków, z czego 123 projekty otrzymały dofinansowanie. Tym samym liczba wszystkich przedsięwzięć objętych wsparciem w programie Erasmus+ w edycji z 2025 roku wzrosła do 2789.

Październikowy nabór prowadzono również w Europejskim Korpusie Solidarności. Na realizację projektów Solidarności złożono 170 wniosków, spośród których 76 uzyskało dofinansowanie. Łącznie w całej edycji z 2025 roku wsparcie finansowe w ramach EKS trafiło do 233 inicjatyw.

W programie Erasmus+ łączna wartość środków przeznaczonych na realizację projektów w edycji z 2025 roku przekroczyła 285 mln euro. Najaktywniejsze organizacje pozyskały finansowanie nawet na sześć przedsięwzięć, choć niemal 85 proc. beneficjentów zrealizuje jeden projekt. W EKS przyznano w 2025 roku 8,8 mln euro, co umożliwi realizację działań przez 147 organizacji.

Szczegółowe informacje o programach Erasmus+ i EKS znajdują się pod linkami: www.frse.org.pl/statystyki, www.europadlaaktywnych.pl.

BOGDAN SOTT

ekspert w Zespole Analityczno-Badawczym Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji

fot. Adobe Stock

PANOPTIKUM – nowe zaplecze dla polskich muzeów

PANOPTIKUM ma być jednym z najważniejszych projektów infrastrukturalnych dla polskiego muzealnictwa. Powstające w Lesznowoli centrum połączy funkcje nowoczesnego magazynu zbiorów, zaplecza konserwatorskiego i digitalizacyjnego oraz miejsca szkoleń, wystaw i działań edukacyjnych. Inwestycja odpowiada na problemy dobrze znane wielu muzeom: brak bezpiecznej powierzchni do przechowywania obiektów, ograniczone możliwości konserwacji oraz niewystarczające zaplecze do profesjonalnej dokumentacji cyfrowej.

Projekt „PANOPTIKUM – centrum kompetencji dla muzeów – wspomaganie muzeów w procesie innowacji i na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego” jest realizowany przez Narodowy Instytut Muzeów. Obiekt powstał na granicy Lesznowoli i Magdalenki, na 18-hektarowej działce. Główny budynek ma ponad 21 tys. m², a powierzchnia magazynowa wyniesie około 16 tys. m². Mają tam trafiać różne typy zbiorów: od wielkogabarytowych zabytków techniki, przez obiekty etnograficzne i archeologiczne, obrazy, grafikę, ceramikę i wyposażenie wnętrz, po tekstylia, mapy oraz zbiory archiwalne.

Zaplecze, którego brakuje muzeom

Najważniejszym zadaniem PANOPTIKUM będzie rozwiązanie jednego z podstawowych problemów polskich muzeów: braku odpowiednich, stabilnych i bezpiecznych przestrzeni magazynowych. W wielu instytucjach zbiory są przechowywane w warunkach wynikających bardziej z możliwości lokalowych niż z optymalnych standardów ochrony dziedzictwa. Szczególnie trudne jest zabezpieczenie obiektów dużych, nietypowych, wymagających kontrolowanej temperatury i wilgotności albo specjalistycznej obsługi konserwatorskiej.

PANOPTIKUM nie będzie kolejnym klasycznym muzeum, lecz instytucją wspierającą inne

placówki – państwowe, samorządowe oraz pozostałe podmioty posiadające zbiory. Model współpracy ma polegać na czasowym powierzeniu zabytków. Korzystanie z magazynów będzie odpłatne, ale na preferencyjnych zasadach dla publicznych instytucji kultury. Narodowy Instytut Muzeów prowadzi już rozmowy z zainteresowanymi podmiotami, a w części przypadków przygotowywane są pierwsze umowy dotyczące przechowywania eksponatów.

W praktyce oznacza to dostęp do przestrzeni zaprojektowanej specjalnie z myślą o potrzebach muzealiów. Dziesięć głównych komór magazynowych ma pozwolić na przechowywanie obiektów o zróżnicowanych gabarytach i właściwościach materiałowych. Stabilne warunki klimatyczne, systemy zabezpieczeń oraz zaplecze do przyjmowania i wydawania obiektów mają stworzyć standard, którego wiele instytucji nie byłoby w stanie samodzielnie osiągnąć.

Nie tylko magazyn

PANOPTIKUM ma również stanowić zaplecze konserwatorskie, fotograficzne i digitalizacyjne. To odpowiedź na kolejny problem muzeów: brak własnych pracowni albo ich ograniczone możliwości techniczne. W Lesznowoli powstaje Centrum Dokumentacji Cyfrowej, które ma działać we współpracy z uczelniami wyższymi. Centrum będzie wykonywać cyfrową dokumentację

zbiorów przechowywanych w PANOPTIKUM, m.in. studyjną fotografię cyfrową, dokumentację 2D, techniki RTI i gigapixel, dokumentację multispektralną i hiperspektralną, dokumentację trójwymiarową oraz dokumentację RTG. Jego rola ma jednak wykraczać poza bieżącą obsługę muzealiów.

Planowana jest także działalność badawczo-rozwojowa: analiza dostępnego sprzętu, prace nad automatyzacją procesów cyfryzacyjnych, opracowywanie procedur dla sektora kultury oraz monitorowanie kierunków rozwoju takich działań w Unii Europejskiej i na świecie.

Ważnym elementem projektu jest również rozwój kompetencji kadr muzealnych. Narodowy Instytut Muzeów już prowadzi działania szkoleniowe, ale w kolejnych latach ich ciężar ma być stopniowo przenoszony do PANOPTIKUM. Planowane kursy będą dotyczyć m.in. praktycznych i prawnych aspektów zarządzania instytucją, finansowania, ewidencjonowania zbiorów, bezpieczeństwa oraz dostępności. Od strony edukacji specjalistycznej przewidziano zajęcia poświęcone konserwacji zabytków, dokumentacji oraz ewidencji zbiorów.

Przestrzeń dla mieszkańców dzięki unijnemu wsparciu

24 kwietnia 2025 roku mieszkańcom i gościom PANOPTIKUM udostępniono przestrzeń zewnętrzną – niemal 4-hektarowy obszar parkowy z ekologicznymi rozwiązaniami zieleni i placem zabaw. W kolejnych latach wewnątrz budynku mają odbywać się zajęcia edukacyjne, wystawy, warsztaty, szkolenia oraz wydarzenia adresowane do mieszkańców gminy i powiatu.

Szczególną rolę pełni, dofinansowany z Funduszy Europejskich, tzw. segment B. Zostanie on udostępniony mieszkańcom oraz zwiedzającym. Znajdzie się tam m.in. przestrzeń do wystaw czasowych i targów, zaplecze konferencyjne oraz duża sala wielofunkcyjna dla 150 osób, przeznaczona do organizacji wydarzeń kulturalnych. Sam magazyn zbiorów nie będzie natomiast otwarty dla zwiedzających, ponieważ wymaga utrzymania stałych warunków klimatycznych.

Budynek i przyległy teren zostały oficjalnie odebrane od głównego wykonawcy 1 października 2025 roku. Do końca bieżącego roku obiekt będzie wyposażony w meble, infrastrukturę konserwatorską i digitalizacyjną, systemy IT oraz AV. Pełną funkcjonalność PANOPTIKUM ma uzyskać w 2027 roku.

Inwestycja ma również silny wymiar środowiskowy. Obiekt otrzymał certyfikat BREEAM w najwyższym stopniu – *outstanding*. Zastosowano w nim rozwiązania służące ograniczeniu energochłonności, wykorzystaniu wody deszczowej, pracy pomp ciepła oraz produkcji energii z paneli fotowoltaicznych umieszczonych na dachu.

Całkowita wartość projektu wynosi ponad 184 mln zł, z czego dofinansowanie z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 to ponad 40 mln zł. Wsparcie unijne ma szczególne znaczenie dla części społecznej inwestycji, która nadaje PANOPTIKUM charakter nie tylko eksperckiego zaplecza dla muzeów, lecz także miejsca otwartego na mieszkańców, edukację i lokalną aktywność.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Kultura buduje lokalną wspólnotę

Bielsko-Biała konsekwentnie inwestuje w działalność kulturalną i społeczną. Są to inicjatywy ważne i doceniane, o czym świadczy przyznany miastu przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego tytuł pierwszej „Polskiej Stolicy Kultury 2026” oraz wdrażany we współpracy z wybranymi miastami Europy projekt „Ożywianie kultury w przestrzeniach miejskich”.

Przeciwdziałanie samotności, odbudowywanie więzi społecznych oraz przywracanie przestrzeniom miejskim ich wspólnotowego charakteru to główne cele projektu „Ożywianie kultury w przestrzeniach miejskich” (z ang. skrót: *RECUP*), realizowanego w ramach programu URBACT IV. Inicjatywa ta pokazuje, że kultura może być czymś więcej niż organizacją wydarzeń artystycznych – może stać się narzędziem budowania relacji, poczucia przynależności i współodpowiedzialności za miasto. W *RECUP* to mieszkańcy są współtwórcami działań kulturalnych, a nie wyłącznie ich odbiorcami.

Realizowany we współpracy z europejskimi partnerami projekt pozwala miastu testować różne modele uczestnictwa w kulturze oraz tworzyć rozwiązania odpowiadające na współczesne wyzwania miast – izolację społeczną, osłabienie relacji sąsiedzkich czy poczucie samotności. Dla Bielska-Białej udział w *RECUP* jest rozwinięciem idei „Miasta Splotów”, opartej na budowaniu dobrostanu mieszkańców poprzez wspólnotę, naturę i kreatywność.

„*RECUP* pokazuje, że kultura może realnie wzmacniać relacje społeczne, a udział w projekcie

fot. UM Bielsko-Biała

pozwała nam korzystać z europejskich doświadczeń i wdrażać rozwiązania odpowiadające na potrzeby mieszkańców” – podkreśla Kinga Czernek, koordynatorka projektu z Urzędu Miasta.

Analiza potrzeb społecznych

Pomysł na rozwinięcie działań miejskich w międzynarodowym wymiarze, wykorzystujących kulturę jako narzędzie integracji społecznej, wyrósł z lokalnej diagnozy potrzeb miasta, przeprowadzonej podczas prac nad kandydaturą Bielska-Białej do tytułu „Europejskiej Stolicy Kultury 2029” oraz nad Strategią Rozwoju Kultury.

„Szerokie konsultacje społeczne i spotkania z mieszkańcami pozwoliły zidentyfikować najważniejsze wyzwania miasta, takie jak osłabienie więzi społecznych, rosnąca samotność czy brak dostępnych przestrzeni integracji dla młodzieży i seniorów” – mówi K. Czernek.

Wnioski z diagnozy pokazały, że współczesne miasta potrzebują działań oddolnych, wzmacniających aktywność mieszkańców i lokalne więzi. Odpowiedzią na te potrzeby stał się właśnie projekt *RECUP*.

WAŻNE!

W projekcie *RECUP* kultura rozumiana jest szerzej niż tylko organizacja wydarzeń artystycznych. Staje się narzędziem budowania wspólnoty, poczucia sprawczości mieszkańców i współodpowiedzialności za miasto. Projekt pokazuje, że miejskie przestrzenie i miejsca spotkań mogą pełnić funkcję dialogu, integracji i twórczego działania, przeciwdziałając jednocześnie samotności, izolacji społecznej oraz osłabieniu więzi lokalnych – coraz częstszym problemem współczesnych miast.

Jednym z założeń projektu jest także przywracanie przestrzeniom publicznym ich społecznej funkcji. „Chodzi o to, aby były one miejscem spotkań, współtworzenia i aktywności mieszkańców” – tłumaczy K. Czernek.

Współpraca i partnerstwo

Istotnym elementem projektu jest współpraca międzynarodowa oraz wymiana doświadczeń z partnerami z innych krajów europejskich. Uczestnicy *RECUP* dzielą się wiedzą, analizują efekty działań testowych i wspólnie poszukują rozwiązań wykorzystujących potencjał miast.

WAŻNE!

RECUP promuje model miasta opartego na współpracy i partnerstwie. Ważną rolę odgrywa w nim współtworzenie działań z mieszkańcami oraz współpraca międzysektorowa.

Projekt ma charakter procesowy i pilotażowy, dlatego ważnym jego elementem stały się działania testowe realizowane we współpracy z mieszkańcami, lokalnymi artystami i Punktem 11 – miejscem spotkań i twórczego eksperymentowania.

W Bielsku-Białej zorganizowano warsztaty inspirowane słowiańską demonologią, miejską grę geolokalizacyjną „Śladami Szeptuch” oraz inicjatywę *Treeline*, łączącą kulturę, naturę i działania artystyczne.

Wartość dodana projektu

Działania testowe projektu zostały już zakończone. „Teraz przed nami etap porządkowania doświadczeń, wyciągania wniosków oraz planowania trwałego systemu działań kulturalnych,

możliwych do wdrożenia w mieście” – informuje K. Czernek.

Doświadczenia Bielska-Białej pokazują, że kultura nie musi mieć spektakularnego charakteru, aby realnie wpływać na jakość życia mieszkańców. Powinna być współtworzona przez mieszkańców, inkluzywna i zakorzeniona w lokalnym kontekście.

Jednym z długofalowych efektów *RECUP* jest rozwój trwałych partnerstw lokalnych skupiających przedstawicieli samorządu, instytucji kultury, organizacji pozarządowych, edukacji i mieszkańców. Miasta partnerskie opracowują obecnie plany inwestycyjne, pokazujące, jak rozwijać wypracowane rozwiązania i włączać je do codziennego funkcjonowania miasta.

To właśnie współpraca oraz relacje budowane wokół wspólnych działań mają stać się fundamentem dalszego rozwoju miasta.

Podstawowe informacje o projekcie

Partnerem wiodącym inicjatywy jest XI dzielnica Budapesztu – Újbuda. W projekcie uczestniczy sześciu partnerów europejskich, reprezentujących – poza Węgrami i Polską – Chorwację, Hiszpanię, Holandię oraz Irlandię.

Projekt „Ożywianie kultury w przestrzeniach miejskich” realizowany jest w ramach programu *URBACT IV* i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2021-2027. Przedsięwzięcie trwa od 1 września 2024 roku do 31 sierpnia 2026 roku. Całkowity budżet inicjatywy wynosi 550 tys. euro, a unijne dofinansowanie dla Bielska-Białej to prawie 71 tys. euro.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

for. Adobe Stock

Muzyczne fascynacje w parkowej scenerii

Cykl kameralnych koncertów muzyki klasycznej w pałacach oraz w przepięknych parkach i ogrodach realizatorów projektu – to jeden z oczekiwanych efektów przedsięwzięcia „Kultura bez barier”, koordynowanego przez Miasto Zielona Góra we współpracy z instytucjami partnerskimi z Niemiec i Polski. Już w obecnym sezonie wakacyjnym zaplanowano dziesięć wydarzeń muzycznych dla melomanów z polsko-niemieckiego pogranicza oraz turystów.

Celem tej inicjatywy jest wzmocnienie tradycyjnej roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym regionów przygranicznych. „Zależy nam również na włączeniu społecznym w odniesieniu do seniorów i osób z niepełnosprawnościami oraz na wykorzystaniu w projekcie innowacji społecznych” – mówi Iwona Burchardt, z-ca dyrektora Departamentu Funduszy Europejskich Urzędu Miasta Zielona Góra, koordynatorka projektu. „Docelowo, poprzez realizację transgranicznych, powiązanych oraz uzupełniających się ofert kulturalnych i turystycznych, chcemy przyczynić się do zwiększenia liczby uczestników organizowanych przez nas wydarzeń” – dodaje.

Posiadane zasoby i atrakcyjny pomysł

Pomysł na projekt zrodził się kilkanaście lat wcześniej, gdy Miasto Zielona Góra podjęło się rewitalizacji historycznych ruin pałacu wraz z parkiem w Zatoniu, po uprzedniej dzierżawie terenu od Lasów Państwowych. „Pozyskaliśmy wówczas środki na ten cel z programu Interreg VA, poprzedniej edycji aktualnego programu,

z którego realizujemy bieżące przedsięwzięcie” – tłumaczy dyrektor I. Burchardt. Efektywne wykorzystanie potencjału zrewitalizowanego zespołu pałacowo-parkowego jest związane bezpośrednio z koniecznością podnoszenia standardów obsługi ruchu turystycznego, dostosowanych do zdiagnozowanych wcześniej potrzeb turystów, oraz poszerzenia oferty dla nowych grup odbiorców. „Zdecydowaliśmy się na stworzenie nowego, polsko-niemieckiego produktu turystycznego pod nazwą «Muzyka w parku»” – informuje dyrektor I. Burchardt. To ściśle powiązana artystyczna oferta weekendowa, angażująca wszystkich partnerów projektu. „Nasza propozycja pozwoli na ciekawe spędzenie wolnego czasu, a dodatkowo dwujęzyczna informacja turystyczna, wykorzystująca kody QR, zapewni promocję innych lokalizacji w transgranicznym regionie” – podkreśla.

WAŻNE!

Wszyscy partnerzy projektu z Polski i Niemiec należą do Europejskiego Związku Parków Łużyckich. Każdy z obiektów, objętych działaniami projektowymi, ma ponadregionalne znaczenie kulturowe.

Wspólna inicjatywa ma być impulsem do zwiększenia roli kultury i turystyki w lokalnej oraz regionalnej gospodarce. „Chcemy, aby nasze przedsięwzięcie przyczyniło się do aktywizacji innych podmiotów, co pozwoli na rozwój sektora usług okołoturystycznych” – objaśnia I. Burchardt.

Przygotowanie techniczne i organizacyjne

Zwiększenie transgranicznej atrakcyjności turystycznej będzie łączyło się z koniecznością obsłużenia większej liczby odwiedzających. „Obiekty w Cottbus i Forst zostaną jeszcze lepiej dostosowane do standardów obsługi ruchu turystycznego, szczególnie w kwestii dostępności dla osób niepełnosprawnych i seniorów, jak również w zakresie połączenia ze szlakami turystycznymi i siecią dróg” – zapewnia I. Burchardt. Konieczna jest odpowiednia organizacja obiektów, aby osoby z niepełnosprawnościami, barierą językową, seniorzy oraz turyści, korzystający z różnych środków transportu, mieli dogodny dostęp do tych atrakcji.

WAŻNE!

Tylko obiekty, które są systematycznie dostosowywane do zmieniających się potrzeb poszczególnych grup turystów, mogą istnieć i efektywnie konkurować w obszarze transgranicznym.

Oprócz niezbędnych prac organizacyjnych konieczny jest zakup wyposażenia scenicznego i wykonanie przyłącza energetycznego w Parku Książęcym Zatonie. Dla Miasta Cottbus niezbędne są wydatki na wyposażenie techniczne. Pałac Książęcy w Żaganiu oraz Miasto Zielona Góra obecnie dokonują zakupów wyposażenia scenicznego do prowadzenia koncertów. Dodatkowo do organizacji wydarzeń artystycznych w Zielonej Górze konieczne jest wykonanie przyłącza energetycznego.

Wakacyjne koncerty muzyki klasycznej

Koncerty – po dziesięć w każdym kolejnym sezonie letnim – organizowane będą przez Zielonogórski Ośrodek Kultury. Najbliższe odbędą się w lipcu i sierpniu br. zarówno w pałacu, jak i na terenie Parku Książęcego w Zatoniu. Wcześniej ogłoszone zostanie zaproszenie do składania

ofert, zgodnie z Prawem zamówień publicznych, adresowane do potencjalnych wykonawców koncertów muzyki poważnej. Szczegółowy harmonogram koncertów i ich wykonawców zostanie zamieszczony na stronie internetowej Zielonogórskiego Ośrodka Kultury: www.zok.com.pl.

Projekt „Kultura bez barier” jest realizowany w ramach dofinansowania z programu Interreg VI A Brandenburgia-Polska 2021-2027. Inicjatywa trwa od 1 grudnia 2025 roku do 30 listopada 2028 roku.

Partnerami przedsięwzięcia są: Miasto Zielona Góra (jako instytucja wiodąca), Miasto Żagań i Gmina Brody po stronie polskiej oraz Miasto Cottbus i Miasto Forst po stronie niemieckiej. Partnerzy stowarzyszeni inicjatywy z Niemiec to: Fundacja Fürst-Pückler-Museum Park i Pałac Branitz, Fundacja Fürst-Pückler Park Bad Muskau, Gmina Gablenz, Gmina Neschwitz i Amt Altdöbern.

Wartość przedsięwzięcia wynosi ponad 2,3 mln zł, z czego unijne dofinansowanie to ok. 1,8 mln zł.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

fot. Adobe Stock

Turystyka potrzebuje inwestycji

fot. Adobe Stock

W turystyce przewagę coraz rzadziej buduje się wyłącznie w oparciu o lokalizację. Dziś równie ważne są: pomysł na usługę i jej jakość, doświadczenie, elastyczność oferty i tempo reagowania na potrzeby gości. Dla wielu firm z Polski Wschodniej oznacza to konieczność inwestowania – nie zawsze w duże obiekty, a częściej w dobrze przemyślane modyfikacje, takie jak: nowy sprzęt, rozbudowa oferty, modernizacja przestrzeni albo dokończenie inwestycji, która bez dodatkowego kapitału czekałaby na swoją szansę jeszcze przez kilka sezonów.

Właśnie temu służy pożyczka na rozwój turystyki, realizowana przez Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) w ramach programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW). Instrument ten jest adresowany do mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) z branży turystycznej i pokrewnych, które inwestują na terenie Polski Wschodniej. Jedną z jego największych zalet są warunki finansowania. Przedsiębiorca może ubiegać się o pożyczkę do 1 mln zł, przy standardowym oprocentowaniu 2 proc. w skali roku, z okresem spłaty do 7 lat i karencją w spłacie do 12 miesięcy.

Co ważne, BGK przewidział jeszcze korzystniejsze, 1-procentowe, oprocentowanie dla młodych firm działających nie dłużej niż 3 lata oraz dla inwestycji komplementarnych wobec produktów turystycznych objętych wsparciem w ramach priorytetu 5. FEPW – „Zrównoważona turystyka”.

Na co można przeznaczyć pożyczkę?

Zakres inwestycji, które można sfinansować, jest szeroki, ale podporządkowany jednemu celowi: rozwojowi oferty i podniesieniu jakości usług. Pożyczka może wesprzeć rozbudowę przedsiębiorstwa umożliwiającą wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów i usług, wdrożenie zasadniczych zmian w działalności firmy, a także zakup nowego wyposażenia i sprzętu.

Wśród celów tematycznych wskazywanych przez BGK, na które można przeznaczyć pożyczkę, są m.in. obiekty noclegowe i gastronomiczne, infrastruktura sportowo-rekreacyjna, turystyka

zdrowotna, kultura i rozrywka, transport turystyczny, organizacja turystyki, produkty ekologiczne, regionalne i tradycyjne oraz działalność związana z rękodziełem i rzemiosłem. Szczególnie promowane są inwestycje wprowadzające innowacje produktowe, procesowe, marketingowe lub organizacyjne.

Wniosek składany w regionie inwestycji

Dla przedsiębiorcy równie istotne, jak warunki finansowania, są zasady starania się o wsparcie. Pod tym względem ścieżka ubiegania się o pożyczkę jest bardzo praktyczna – dokumenty aplikacyjne, w tym wzór wniosku, należy pobrać i złożyć u Partnera Finansującego właściwego dla lokalizacji inwestycji. Lista partnerów jest dostępna na stronie: <https://www.bgk.pl/produkty/pozyczka-na-rozwoj-turystyki/#c32894>. Wniosek trafia zatem do partnera działającego w danym regionie, a nie do anonimowej, odległej instytucji.

O wsparcie mogą ubiegać się firmy prowadzące działalność w określonych kodach PKD, inwestujące w województwach: lubelskim, podkarpackim, podlaskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim oraz mazowieckim regionalnym (tj. bez m.st. Warszawy i dziewięciu otaczających je powiatów).

Strategiczny cel programu

Znaczenie programu wykracza poza wsparcie pojedynczych firm. Wartość projektu „Pożyczka na rozwój turystyki w Polsce Wschodniej” przekracza 532 mln zł, z czego ponad 452 mln zł

stanowi wkład Unii Europejskiej. Program ma być realizowany do końca 2029 roku, a jego zakładane efekty to wsparcie co najmniej 846 przedsiębiorstw oraz wprowadzenie innowacji produktowych lub procesowych przez minimum 423 MŚP.

Pokazuje to, że pożyczka jest częścią szerszej strategii wzmocnienia konkurencyjności turystyki w makroregionie, a nie wyłącznie doraźnym narzędziem finansowym.

Dwa Żywioty: więcej niż kajaki

To, jak takie wsparcie działa w praktyce, dobrze pokazuje historia firmy Dwa Żywioty z Kazimierza Dolnego. To rodzinny biznes, związany z turystyką wodną: spływami kajakowymi, wypożyczalnią motorówek bez patentu, rejsami po Wiśle i bazą nad rzeką.

Właściciel firmy, Piotr Pakuła, opowiada, że wraz z rozwojem działalności klienci zaczęli oczekiwać czegoś więcej niż tylko kajaków¹. Pojawiła się potrzeba poszerzenia oferty o dodatkowe atrakcje, z których mogłyby skorzystać rodziny z dziećmi. O pożyczce przedsiębiorca dowiedział się od Lubelskiej Fundacji Rozwoju, a sam proces aplikacyjny ocenił jako prosty, chwając wsparcie Partnera Finansującego. Środki zostały przeznaczone na zakup motorówek i dodatkowego sprzętu.

W przypadku Dwóch Żywiotów efekt był bardzo konkretny – firma uruchomiła nową ofertę,

fot. Adobe Stock

zwiększyła liczbę klientów, stała się bardziej rozpoznawalna i wydłużyła sezon, ponieważ motorówki okazały się atrakcyjne także w chłodniejsze dni. To ważna lekcja dla całej branży, że rozwój nie zawsze oznacza budowę nowego obiektu. Czasem kluczowe okazuje się trafne poszerzenie oferty, które lepiej odpowiada na rzeczywiste oczekiwania turystów i pozwala skuteczniej wykorzystać potencjał miejsca.

Villa Amarone: inwestycja domknięta dzięki pożyczce

Podobnie pożyczka zadziałała w przypadku Villa Amarone na Podkarpaciu. Po 15 latach prowadzenia restauracji za granicą, Paweł i Agnieszka Kołcz wrócili do Polski, aby stworzyć miejsce łączące nowoczesne rozwiązania z lokalną tradycją. Do sfinansowania pozostawały kluczowe elementy inwestycji: powiększenie i utwardzenie parkingu, nasadzenia zieleni, stworzenie przestrzeni rekreacyjnej i strefy relaksu, a przede wszystkim przygotowanie oraz wyposażenie pokoi hotelowych.

O programie dowiedzieli się dzięki Mieleckiej Agencji Rozwoju Regionalnego MARR SA, a cały proces – od złożenia wniosku do wypłaty środków – trwał, jak relacjonują, około 3 miesiące².

Najważniejszy okazał się rezultat. Dzięki pożyczce Villa Amarone mogła ukończyć kluczowe elementy inwestycji i zaoferować gościom komfortowe noclegi w obiekcie, który odpowiada zarówno na potrzeby turystów, jak i osób przyjeżdżających na rodzinne czy okolicznościowe wydarzenia.

Kapitał, który uruchamia zmianę

Historie Villi Amarone oraz Dwóch Żywiotów pokazują, że preferencyjne finansowanie działa najlepiej wtedy, gdy inwestycja wynika z konkretnej potrzeby i przekłada się na realną zmianę jakościową w firmie. Pożyczka na rozwój turystyki może być dla przedsiębiorców z tego sektora nie tylko elementem rozwoju danej działalności, lecz także impulsem, który pozwala ten rozwój de facto rozpocząć albo przyspieszyć.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

¹ Źródło: <https://www.bgk.pl/produkty/pozyczka-na-rozwoj-turystyki/historie-klientow/>

² Źródło: <https://www.bgk.pl/produkty/pozyczka-na-rozwoj-turystyki/historie-klientow/>

Siedem cudów Torunia

Toruń nie potrzebuje wymyślonych legend, by przyciągać turystów. Jego największym atutem jest autentyczna historia, zapisana w gotyckiej cegle, wieżach, ruinach i zabytkach, które od wieków świadczą o znaczeniu miasta. Projekt „7 Cudów Torunia” czerpie z tego wyjątkowego dziedzictwa, łącząc ochronę najcenniejszych obiektów z utworzeniem nowego szlaku turystycznego.

Toruń jest miastem, którego dziedzictwo kulturowe stanowi fundament rozwoju. Staromiejski układ urbanistyczny, gotyckie kościoły, ratusz, ruiny zamku krzyżackiego i zabytkowe kamienice tworzą przestrzeń, która od lat przyciąga turystów. Wymaga ona jednak stałej troski konserwatorskiej. Projekt „7 cudów Torunia – szlak po unikatowych zabytkach na obszarze UNESCO” odpowiada na tę potrzebę, gdyż łączy ochronę historycznej substancji z nowoczesnym sposobem udostępniania zabytków mieszkańcom i gościom.

Przedsięwzięcie realizuje miasto w partnerstwie z parafiami: św. Jakuba Apostoła, katedralną św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty oraz Wniebowzięcia NMP i bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego, jak również w porozumieniu z Muzeum Okręgowym, Toruńską Agendą Kulturalną oraz Centrum Kultury Dworem Artusa.

Całkowity koszt projektu wynosi 68,5 mln zł, a dofinansowanie w kwocie ponad 48,5 mln zł pochodzi z unijnego programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027. Realizację zaplanowano od 1 lipca 2025 roku do 30 września 2029 roku.

Inicjatywą będzie objętych dziesięć cennych obiektów w siedmiu lokalizacjach, które utworzą „Szlak 7 cudów Torunia”. Trasa – biegnąc przez Zespół Staromiejski w Toruniu – zostanie włączona do istniejącego szlaku turystyczno-pielgrzymkowego Camino de Santiago. Po zakończeniu realizacji projektu w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa odbędzie się „Festiwal 7 cudów Torunia”. Powstanie także aplikacja oraz interaktywne tablice. Zostanie przeprowadzona digitalizacja zabytków. Ponadto w toku wdrażania przedsięwzięcia zostaną podjęte następujące działania: *streaming* wydarzeń online, szkolenia, inicjatywy edukacyjne oraz współpraca z zagranicznymi partnerami. Istotną rolę w projekcie odgrywa również dostępność. W obiektach mają pojawić się: windy, podjazdy, pętle indukcyjne, audioprzewodniki, tablice

tyflograficzne oraz opisy w języku Braille’a. Dzięki rozwiązaniom online część miejsc dotychczas niedostępnych będzie można zwiedzić zdalnie.

Zamek Krzyżacki i Generałówka

Jednym z miejsc na szlaku, którego dokładny przebieg jest jeszcze planowany, będzie zespół zamkowy z Generałówką. To ruiny najstarszego zamku krzyżackiego na ziemi chełmińskiej. Jego budowę rozpoczęto w połowie XIII wieku, a dzięki wykorzystaniu pozostałości wcześniejszego grodu warownia otrzymała nietypowy, podkowiasty układ. Zamek stanowił jeden z głównych punktów oparcia Krzyżaków podczas podboju Prus i budowy państwa zakonnego. W 1454 roku warownia została zdobyta przez mieszczan toruńskich podczas buntu przeciwko zakonowi, a następnie – decyzją rady miejskiej – rozebrana, aby uniemożliwić jej ponowne wykorzystanie przez Krzyżaków. Dla zwiedzających najważniejsze są dziś podziemia, fragmenty zamku głównego, zarys domu zakonnego, relikty obwarowań oraz Gdanisko – najlepiej zachowana część zamku. Na terenie przedzamcza znajduje się również Generałówka, czyli barokowy dworek z końca XVIII wieku, którego nazwa nawiązuje do generałów Wojska Polskiego, mieszkających tu w okresie międzywojennym.

W ramach projektu przewidziano m.in. modernizację instalacji w Generałówce, zmianę organizacji wejścia, system sprzedaży biletów online, windę oraz rozwiązania dostępnościowe. Na terenie zamku powstanie system nawodnienia i małej retencji, zieleni, ławki solarne oraz wyposażenie ekspozycyjne i multimedialne. Wdrożona zostanie także aplikacja „Interaktywny duch rycerza”.

Dwór Artusa

Dwór Artusa należy do grona najbardziej reprezentacyjnych zabytków toruńskiej starówki. Powstał w XIV wieku i przez stulecia pełnił ważne funkcje publiczne, polityczne i społeczne.

fot. M. Seroczyński

To tutaj w 1466 roku podpisano II pokój toruński. Budynek gościł królów, dostojników oraz ważne postaci życia publicznego, a dziś jest centrum kultury, w którym odbywają się koncerty, spektakle, bankiety i konferencje.

W projekcie zaplanowano prace renowacyjno-konserwatorskie, obejmujące wybrane części obiektu. Szczególna uwaga zostanie poświęcona Sali Wielkiej, która ma zostać odnowiona, doposażona i technicznie przystosowana do wydarzeń kulturalnych. Prace obejmą także Salę Malinową, pomieszczenia na pierwszym piętrze, elewacje boczne, instalację elektryczną oraz dach. Zostaną zamontowane panele fotowoltaiczne oraz monitoring. Powstanie interaktywna ścieżka zwiedzania, prezentująca trzy wcielenia Dworu Artusa.

Ratusz Staromiejski

Ratusz Staromiejski jest jednym z najważniejszych symboli Torunia. Położony w centrum rynku,

fot. S. Kowalski

zbudowany na planie kwadratu z wewnętrznym dziedzińcem, należy do najcenniejszych gotyckich budowli miejskich w Europie. Przez wieki był siedzibą rady miejskiej, miejscem sądów, handlu i wydarzeń publicznych. Podejmowano tu wielkich mistrzów zakonu krzyżackiego i królów Polski. W Sali Królewskiej zmarł w 1501 roku król Jan Olbracht.

Dziś Ratusz jest jednym z głównych oddziałów Muzeum Okręgowego. Zwiedzający mogą oglądać m.in. sztukę gotycką, witraże, wystawy poświęcone historii i rzemiosłu Torunia, ekspozycję mennic i monet, Salę Mieszkańską z portretem Mikołaja Kopernika, Salę Królewską oraz Galerię Malarstwa Polskiego. Dodatkową atrakcją jest taras widokowy na 40-metrowej Wieży Ratuszowej.

W ramach projektu zaplanowano: modernizację wystaw stałych, stref wejściowych i wypoczynkowych na parterze oraz w piwnicach, remont toalet, nową przestrzeń edukacyjną, remont posadzek, częściową konserwację ceglanych sklepień i poprawę warunków mikroklimatycznych poprzez montaż szklanych przegród łączących Salę Gotyku z wejściem głównym do Ratusza.

Dom Eskenów

Z Ratuszem powiązany jest Dom Eskenów, w którym działa Muzeum Historii Torunia. To budynek z XIV wieku, oferujący zwiedzającym podróż przez dzieje miasta – od pradziejów i średniowiecza, przez okres hanzeatycki, czasy nowożytne, zabór pruski, czasy twierdzy Toruń, odzyskanie niepodległości, II wojnę światową, PRL i przemiany powojenne.

fot. K. Deczyński

Wystawa „Toruń i jego historia” pokazuje nie tylko wielką politykę, ale również codzienność mieszkańców, handel, rzemiosło, rozwój kolei, życie społeczno-kulturalne. Wśród prezentowanych obiektów są dawna broń, monety, dokumenty, stroje, pamiątki z okresu międzywojennego, fotografie, a także jedna z kilku zachowanych w Polsce maszyn szyfrujących Enigma.

Projekt przewiduje izolację pionową Domu Eskneów, wprowadzenie nowych rozwiązań zwiększających dostępność ekspozycji dla osób ze szczególnymi potrzebami, a także wykonanie prac elektrycznych i konserwatorskich historycznej „sali z kołowrotem”, która będzie udostępniona jako nowa przestrzeń do zwiedzania.

Kościół św. Jakuba Apostoła

Kościół św. Jakuba Apostoła od wieków stanowi wizytówkę Nowego Miasta Torunia. Kamień węgielny pod jego budowę położono w 1309 roku.

fot. A.R. Skowronski

Najpierw powstało prezbiterium z zakrystią, następnie trójdzielny korpus nawowy. Szczególną cechą świątyni są zewnętrzne łuki odporowe – rozwiązanie znane z Europy Zachodniej, ale na ziemiach polskich występujące bardzo rzadko. Obecnie widoczny jest tylko jeden z tych łuków, biegnący nad dachem zakrystii.

W projekcie przewidziano prace konserwatorsko-restauratorskie m.in. archiwum na wieży, pomieszczenia nad zakrystią, konstrukcji drewnianej wieży, klatek schodowych i pomieszczenia za organami. Miejsca te zostaną udostępnione zwiedzającym w postaci nowej ścieżki zwiedzania. Konserwacji zostaną poddane także wybrane elementy wyposażenia, a wśród nich: skrzynia intarsjowana ze skarbca, Drzewo Życia, Madonna Gotycka z Kaplicy Różańcowej i ołtarz główny. Zostanie utworzony punkt informacji turystycznej oraz opracowany wirtualny spacer po świątyni.

Katedra św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty

Bazylika katedralna św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty to dawna fara Starego Miasta i jeden z najbardziej reprezentatywnych przykładów architektury gotyckiej w Polsce. Jej bryła jest ważnym elementem panoramy Torunia od strony Wisły. Od 1935 roku świątynia ma tytuł bazyliki mniejszej, a od 1992 roku jest katedrą diecezji toruńskiej.

Wewnątrz zachowały się cenne dzieła sztuki średniowiecznej i nowożytniej, m.in. malowidła ścienne, krucyfiks mistyczny, płyta nagrobna małżonków von Soest czy też ołtarz św. Wolfganga. W katedrze znajdują się również pamiątki związane z Mikołajem Kopernikiem: chrzcielnica, epitaforium i popiersie, a od 1501 roku – serce króla Jana Olbrachta.

Projekt zakłada realizację prac przy dachu i systemie odwodnienia świątyni, a w tym: konserwację więźby dachowej prezbiterium, wymianę poszycia dachowego, renowację dachów naw i wieży, odnowienie koryt nawy głównej oraz modernizację rur spustowych. Renowacji zostaną poddane barokowe organy, co umożliwi w przyszłości organizację festiwalu organowego z udziałem dwóch instrumentów. Odnowiona posadzka zwiększy komfort zwiedzania i poprawi dostępność obiektu dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

fot. M. Seroczyński

Kościół Wniebowzięcia NMP i bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego

Ostatnim miejscem, które znajdzie się na szlaku, będzie kościół Wniebowzięcia NMP i bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego. Świątynia, pierwotnie franciszkańska, w różnych okresach była użytkowana przez protestantów i bernardyńców, a od XIX wieku pełni funkcję parafialną. W 2001 roku otrzymała drugi tytuł – bł. Stefana Wincentego Frelichowskiego – i została podniesiona do godności sanktuarium. Ciekawostką jest, że w 1636 roku w kościele pochowano siostrę króla Polski Zygmunta III Wazy, Annę Wazównę, zmarłą w 1625 roku.

Szczególnym elementem projektu będzie remont i konserwacja pomieszczeń dawnego mieszkania bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego. Powstanie tam Izba Pamięci, poświęcona jego życiu i działalności, która dzięki montażowi windy dostępna będzie również dla osób z niepełnosprawnościami. W przestrzeni tej znajdą się gabloty ekspozycyjne, meble, punkt informacyjny oraz multimedia. Izba Pamięci zostanie także włączona do kościelnego audioprzewodnika w języku polskim, angielskim i niemieckim.

Zakres prac obejmie konserwację: witraży z 1906 roku, gotyckich ścian i stropów w sali nad zakrystią, dekoracji malarskich, muru, krużganka, dziedzińca oraz wirydarza – zielonej przestrzeni sprzyjającej wypoczynkowi i refleksji.

Dodatkowo parafia planuje remont pomieszczeń na parterze budynku przy kościele, aby stworzyć miejsce wsparcia dla dzieci i młodzieży z toruńskiej społeczności. Powstanie tam świetlica – przestrzeń do spędzania czasu po szkole, wspólnej nauki, zabawy oraz rozwijania zainteresowań. W ramach projektu zakupione zostanie niezbędne wyposażenie. Planowane jest m. in. utworzenie sali komputerowej, organizacja zajęć z edukacji ekologicznej, pomoc w nauce (np. przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty) oraz zajęcia integracyjne, gry i zabawy, podczas których młodzież będzie mogła wymieniać doświadczenia oraz budować relacje z seniorami.

Szlak, dostępność i nowe opowieści

„7 cudów Torunia” łączy w jedną trasę miejsca, które często funkcjonują w świadomości turystów osobno: zamek, Dwór Artusa, Ratusz, Dom Eskenów oraz trzy wielkie świątynie. Każdy z tych obiektów opowiada inny fragment historii miasta – od krzyżackich początków, przez mieszczchańską samorządność i handel, po życie religijne, edukację, pamięć i działalność społeczną. Projekt stanowi kompleksowe przedsięwzięcie, które łącznie realizuje trzy cele: dbałość o dziedzictwo kulturowe, rozwój gospodarczy oraz włączenie społeczne. Ważnym efektem przedsięwzięcia będzie podniesienie atrakcyjności turystycznej Torunia.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Muzeum Taternictwa i Narciarstwa w Zakopanem

W centrum Zakopanego powstaje Muzeum Taternictwa i Narciarstwa – nowa filia Muzeum Tatrzańskiego, która ma połączyć opowieści o Tatrach, narodzinach polskiego narciarstwa, taternictwie i himalaizmie. Otwarcie placówki jest planowane na początku 2028 roku.

Od dawna w Zakopanem była potrzeba stworzenia miejsca w całości poświęconego kulturze górskiej, historii eksploracji Tatr, rozwojowi narciarstwa, a także polskim wyprawom w najwyższe góry świata. Dziś ta idea wchodzi w etap realizacji. Muzeum Tatrzańskie prowadzi projekt, który ma wypełnić istotną lukę w ofercie kulturalnej miasta i jednocześnie zabezpieczyć ważny fragment dziedzictwa narodowego.

Nowa filia powstaje w zabytkowej willi przy placu Niepodległości 6. To budynek o dużej wartości historycznej, artystycznej i naukowej, o oryginalnej formie oraz stylistyce z końca XIX wieku. Od wielu lat pozostawał jednak w złym stanie technicznym, a od 2011 roku był wyłączony z użytkowania. Muzeum Tatrzańskie kupiło nieruchomość w 2022 roku. Teraz willa ma zostać przywrócona miastu jako jedna z ważnych przestrzeni kultury.

Ratunek dla zabytku w centrum Zakopanego

Projekt „Utworzenie Muzeum Taternictwa i Narciarstwa” obejmuje prace konserwatorskie i budowlane, nadzory inwestorskie oraz konserwatorskie, przygotowanie programu wystawy stałej, konserwację zabytków ruchomych, działania edukacyjne, szkolenia dla kadr Muzeum Tatrzańskiego, współpracę zagraniczną oraz promocję przedsięwzięcia.

Część prac została już wykonana. Przeprowadzono m.in. prace konserwatorskie przy tynkach, badania stratygraficzne warstw tynków i powłok malarskich, także na elementach drewnianych,

oraz inwentaryzację rysunkowo-pomiarową stolarki okiennej i drzwiowej. Zabezpieczono konstrukcję parteru na czas robót prowadzonych przy poziomie „-1”. Trwają działania związane z monitoringiem wód gruntowych oraz przygotowaniem do zabezpieczenia wykopów i realizacji fundamentów. Ten zakres prac będzie kontynuowany w najbliższych miesiącach.

Dla Zakopanego inwestycja ma także znaczenie symboliczne. Dawna szkoła muzyczna, położona w centrum miasta, w sąsiedztwie zrewitalizowanego parku miejskiego, Placu Niepodległości i willi „Jutrzenka”, przez lata była postrzegana jako obiekt wymagający pilnej interwencji. Jej remont ma pokazać, że nawet budynki w bardzo złym stanie technicznym można ratować z poszanowaniem wartości zabytkowych. W mieście, w którym presja inwestycyjna prowadziła do przebudowy lub wyburzenia dawnych willi, projekt ma być przykładem innego podejścia do dziedzictwa.

Historie ludzi, wypraw i górskiej pasji

Nowe muzeum ma opowiadać o trzech silnie powiązanych obszarach: Tatrach, narciarstwie oraz zdobywaniu najwyższych gór świata przez Polaków. Będzie to jednak nie tylko chronologiczna prezentacja faktów. Oś narracyjną wystawy mają tworzyć pasja, wspólne doświadczenia oraz wartości wpisane w kulturę górską.

Zwiedzający mają poznawać historię przez losy ludzi i wypraw – zarówno tych powszechnie znanych, jak i mniej oczywistych. To one poprowadzą opowieść o odkrywaniu i zdobywaniu Tatr,

Fot. Adobe Stock

o zmieniającej się relacji człowieka do gór, o emocjach, ryzyku, wysiłku i fascynacji przestrzenią, która od pokoleń buduje wyobrażenie o wolności, wytrwałości i przekraczaniu granic.

Na wystawie znajdą się obiekty gromadzone przez Muzeum Tatrzańskie od wielu lat. Wśród najcenniejszych eksponatów są m.in.: torba Mariusza Zaruskiego, aparat fotograficzny Mieczysława Karłowicza, buty wspinaczkowe Gyuli Komarnickiego oraz najstarsza narta, wykonana przez Stanisława Barabasza. Ekspozycję uzupełni dawny sprzęt ratowniczy i przedmioty związane z taternictwem jaskiniowym, wypożyczone od Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.

Muzeum Tatrzańskie nadal rozwija kolekcję, pozyskując kolejne pamiątki i obiekty dokumentujące różne formy aktywności górskiej. Dzięki temu nowa filia ma stać się nie tylko miejscem prezentacji „górskiej opowieści”, lecz także zapleczem do dalszego gromadzenia, opracowywania, zabezpieczania oraz popularyzacji eksponatów związanych z taternictwem, narciarstwem i himalaizmem.

Zakopane wśród światowych ośrodków kultury górskiej

Muzeum Taternictwa i Narciarstwa wzmocni pozycję Zakopanego jako jednego z najważniejszych miejsc związanych z kulturą górską. Miasto ma dołączyć do grona ośrodków, które prowadzą muzea poświęcone historii eksploracji gór, takich jak Chamonix, Zermatt, Turyn, Banff czy Pokhara.

Projekt będzie ważny nie tylko dla turystów, lecz także dla mieszkańców Zakopanego, Podtatrza i całej Małopolski. Przebudowana willa zostanie w pełni wykorzystana, bez zwiększania jej powierzchni, za to przy adaptacji nieużytkowanych dotąd piwnic. Dzięki temu powstanie około 450 m² przestrzeni ekspozycyjnej. To ma wystarczyć do przedstawienia historii taternictwa, narciarstwa i himalaizmu oraz do organizacji wydarzeń, spotkań i działań edukacyjnych.

Inwestycja wpisuje się także w zmiany zachodzące w otoczeniu Placu Niepodległości. Odnowiony budynek ma uzupełnić zrewitalizowaną przestrzeń publiczną i przyczynić się do poprawy jakości centrum miasta. Muzeum będzie mogło stać się miejscem odwiedzanym również poza głównym sezonem turystycznym, wzmacniając ofertę kulturalną Zakopanego, niezależnie od rytmu ferii, wakacji i zimowych wyjazdów narciarskich.

Kluczowe znaczenie dla realizacji projektu ma wsparcie Unii Europejskiej oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Dofinansowanie z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 w ramach Działania 7.1 „Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej” to ok. 9,7 mln zł.

Muzeum Taternictwa i Narciarstwa będzie czymś więcej niż tylko nową atrakcją turystyczną. Ma stać się miejscem, które porządkuje i udostępnia ważną część polskiej pamięci o górach, ratuje zabytkową architekturę Zakopanego i pokazuje, że dziedzictwo kulturowe może stanowić fundament dla nowoczesnej, dostępnej oraz otwartej instytucji kultury.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Fot. Adobe Stock

Nowe oblicze Sztolni Królowa Luiza

Wzbogacenie istniejącej podziemnej trasy wodnej o najnowsze rozwiązania i technologie multimedialne, stworzenie dwóch nowych tras turystycznych o tematyce historycznej i związanej z ratownictwem górniczym, a także opracowanie lekcji edukacyjnej „Skarb(ek) Kultury”, dostosowanej do zmieniających się potrzeb odbiorców – to zaledwie trzy z wielu zaplanowanych efektów projektu, realizowanego w Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, dzięki pozyskaniu dofinansowania z Funduszy Europejskich.

Źródło: Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

Głównym celem przedsięwzięcia „Ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej podziemnych wyrobisk Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu” jest efektywne wykorzystanie potencjału marki Sztolnia Królowa Luiza oraz upowszechnienie działalności instytucji jako ośrodka turystyki i kultury o znaczeniu ponadregionalnym. „W ramach projektu planujemy wdrożenie nowej oferty wydarzeń edukacyjnych i kulturalnych związanych z tematyką śląską” – informuje Bartłomiej Szewczyk, dyrektor Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu. „Z myślą o poprawie jakości obsługi turystów chcemy także przeprowadzić inwestycje infrastrukturalne” – dodaje.

Unikat w skali Europy

Sztolnia Królowa Luiza oraz Kopalnia Guido stanowią imponującą sieć ponad 10 km podziemnych korytarzy, które dotychczas odwiedziło ponad 2,5 mln gości z całego świata. Jest to jedyne w kraju muzeum, które na wyjątkową skalę zajmuje się ochroną, zachowaniem i przywracaniem dziedzictwa kultury górnictwa węgla kamiennego. Muzeum obejmuje zarówno obiekty plenerowe, jak i podziemia trzech, powiązanych

historycznie, obiektów: Kopalni Królowa Luiza – jednej z pierwszych kopalń węgla kamiennego na ziemiach polskich, Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej – najdłuższej budowli hydrotechnicznej w europejskim górnictwie węglowym – oraz Kopalni Guido – założonej w połowie XIX wieku kopalni prywatnej. Dwa pierwsze obiekty funkcjonują obecnie pod marką Sztolnia Królowa Luiza.

W aktualnej ofercie podziemnych tras turystycznych kompleksu Sztolnia Królowa Luiza jest m.in. podziemny spływ sztolnią (trasa wodna). Turyści najpierw idą pieszo fragmentem XIX-wiecznych, podziemnych wyrobisk. Kolejny etap zwiedzania to spływ łodziami na odcinku 1100 m. Jest to najdłuższy tego typu spływ w Europie. Trasa wodna funkcjonuje w kompleksie sztolni od września 2018 roku. „Nowe rozwiązania zaproponowane w ramach realizacji naszego projektu pozwolą na jej uatrakcyjnienie i wzbogacenie zwiedzania o najnowsze metody wykorzystywane w świecie multimedialnym” – mówi B. Szewczyk. Planowany jest również zakup nowych łodzi do przewozu turystów. „Nowe łodzie będą pozbawione błędów konstrukcyjnych, które zostały ujawnione w czasie długotrwałej eksploatacji

obecnych środków transportu wodnego” – tłumaczy B. Szewczyk. Wymiana łodzi pozwoli na poprawę jakości, komfortu, a także prędkości przemieszczania się zwiedzających po torze wodnym w ramach Podziemnego Spływu Sztolnią.

Prace specjalistyczne i nowe wyposażenie

Realizacja projektu jest zaplanowana w kompleksie podziemnych i plenerowych obiektów Sztolni Królowa Luiza. Przed wprowadzeniem nowej oferty turystycznej zostaną wykonane niezbędne prace inwestycyjne. „Wybrane w procedurze przetargowej firmy przeprowadzą niezbędne działania modernizacyjne” – informuje B. Szewczyk. Obecnie inwestycja znajduje się na początkowym etapie. Zakończono już jednak m.in. prace związane z zabudową toru kolejki podwieszanej oraz wymianą jej ciągnika, a także montażem windy w szybie Wilhelmina.

Kolejka podwieszana łączy rejon industrialnej Strefy Carnall z podziemiami Sztolni Królowa Luiza. W ramach projektu jest przewidziana rozbudowa trasy poprzez wydłużenie dworców, zarówno na powierzchni, jak i w wyrobisku. Zaplanowano również system ogrzewania, niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania kolejki.

W trakcie realizacji jest umowa na wykonanie i dostawę dwóch zestawów łodzi oraz systemu ich wyciągania na szlaku wodnym. Trwają roboty górnicze związane z przebudową wyrobisk górniczych, które docelowo zostaną udostępnione turystom. „Przewidujemy zakup i montaż wyposażenia na potrzeby nowych oraz modernizowanych tras turystycznych. Wprowadzone

fot. Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze

zostaną również nowe systemy transportu oraz nowoczesny system wentylacji” – zapewnia B. Szewczyk.

Nowoczesne technologie i kształcanie

Niebawem turyści będą mieli do dyspozycji aplikację mobilną AR (tzw. rozszerzoną rzeczywistość), aby móc zobaczyć fragmenty tras turystycznych. Osoby ze szczególnymi potrzebami w zakresie słuchu będą mogły skorzystać z pętli indukcyjnej. Pracownicy muzeum pracują już nad digitalizacją wybranych zasobów i ich udostępnieniem, bo transformacja cyfrowa umożliwia intensyfikację prac w tym zakresie.

W projekcie przewidziano również podnoszenie kwalifikacji pracowników muzeum, w tym szkolenia i studia podyplomowe. Wysokie kompetencje zatrudnionych zostaną wykorzystane w procesie opracowywania strategii promocji placówki.

Krótko o projekcie

Przedsięwzięcie otrzymało dofinansowanie z Funduszy Europejskich w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 – Działanie 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej. Umowa na realizację projektu została podpisana pod koniec maja 2025 roku. Termin zakończenia prac jest przewidziany na koniec grudnia 2029 roku. Budżet projektu wynosi ok. 76,5 mln zł, z czego unijny wkład to 50 mln zł.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

fot. Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze

Czas, który łączy

fot. Muzeum Rzemiosła w Krośnie

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko eksponaty zamknięte w szklanych gablotach. To żywa tkanka, która – odpowiednio pielęgnowana – staje się motorem napędowym turystyki. Dzięki projektowi „**Muzeum – moja przestrzeń czasu**”, realizowanemu w ramach programu Interreg Polska – Słowacja 2021-2027, pogranicze zyskało nowe punkty na kulturalnej mapie pogranicza, które przyciągają nowoczesnego podróżnika i jednoczą mieszkańców Krosna oraz Bardejowa we wspólnej historii.

Rzemiosło i czas

Przedsięwzięcie stanowi owoc partnerstwa Muzeum Rzemiosła w Krośnie oraz Muzeum Szaryskiego w Bardejowie. Choć obie instytucje dzieli granica państwowa, to łączy je wspólna historia rzemiosła, handlu i codziennego życia mieszkańców regionu. Ponad 3,3 mln euro dofinansowania z Funduszy Europejskich pozwoliło na realizację wizji muzeum jako miejsca otwartego, interaktywnego i – co najważniejsze – bliskiego człowiekowi.

W centrum uwagi postawiono pojęcie „czasu” – nie tylko jako wymiaru historycznego, ale również jako elementu budującego tożsamość. To właśnie czas jest wspólnym mianownikiem dla zegarmistrzostwa, tradycyjnego tkactwa czy architektury drewnianej, które stanowią filary projektu.

Odrodzenie legendy Michała Mięśowicza

Jednym z najbardziej spektakularnych działań w ramach tej inicjatywy jest rewitalizacja i udostępnienie nowej przestrzeni ekspozycyjnej w dawnym budynku Fabryki Zegarów Wieżowych Michała Mięśowicza w Krośnie. Dla miasta to powrót do korzeni jego przemysłowej chwały. Mięśowicz, wybitny rzemieślnik – artysta, którego zegary do dziś odmierzają czas na wieżach

kościółów i ratuszy w całej Europie, doczekał się godnego upamiętnienia.

Dzięki pracom konserwatorskim i adaptacyjnym turyści mogą dziś odwiedzić miejsce, w którym dawniej tętniło życie produkcyjne. To nie jest zwykła wystawa, lecz podróż w głąb warsztatu mistrza. Otwarcie obiektu, które miało miejsce pod koniec kwietnia 2026 roku, przyciągnęło rzesze zwiedzających, co udowodniło, że autentyczność i „duch miejsca” są silnymi magnesami turystycznymi.

Skarbnica tradycji i architektury

Po słowackiej stronie granicy Muzeum Szaryskie w Bardejowie – miście wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – czerpie z lokalnych tradycji. Bardejów to nie tylko słynny rynek, ale także unikalna architektura drewniana, która stanowi fenomen na skalę światową. W ramach projektu prowadzone są ambitne prace rewitalizacyjne w Skansenie Architektury Ludowej w Bardejowskich Kupelach. Dzięki temu swój blask odzyska dziewięć historycznych obiektów. Dodatkowo we wrześniu 2025 roku zorganizowano międzynarodową konferencję naukową, poświęconą właśnie drewnianemu budownictwu regionu pogranicza. To spotkanie pozwoliło na wymianę doświadczeń między konserwatorami i pasjonatami z obu krajów.

fot. Muzeum Rzemiosła w Krośnie

Ważnym punktem teoretycznym i naukowym projektu była międzynarodowa konferencja „Homo Faber – rzemieślnicy, rękodzielnicy i przemysłowcy w życiu dawnych miast”, która odbyła się 29 kwietnia 2026 roku. Wydarzenie to stało się platformą wymiany wiedzy pomiędzy badaczami, muzealnikami oraz konserwatorami z Polski i Słowacji. Uczestnicy pochylili się nad losem „człowieka wytwórcy” (łac. *homo faber*), analizując, jak dawne profesje kształtowały tkankę miejską Krosna i Bardejowa.

Wystawy, które wędrują

Silą inicjatyw dofinansowywanych z programu Interreg jest współpraca, a ta w przypadku przedsięwzięcia „Muzeum – moja przestrzeń czasu” przybrała formę bardzo konkretną i namacalną. Jednym z ciekawszych założeń projektu jest wymiana ekspozycji. W Krośnie gościła wystawa „Wyszyte czasem”, prezentująca unikalne zbiory Muzeum Szaryskiego, natomiast w Bardejowie słowaccy sąsiedzi mogli podziwiać „Czas Mięśowicza”. Taka rotacja dóbr kultury pozwala mieszkańcom pogranicza lepiej poznać swoje tradycje. To przykład budowania zintegrowanego produktu turystycznego, który odwiedzających region zatrzymuje na dłużej.

Krosno Design Festival 2025

Projekt wychodzi daleko poza ramy tradycyjnego muzealnictwa. Przykładem jest Krosno Design Festival, który odbył się pod hasłem „Czas na rzemiosło”. To wydarzenie miało na celu integrację dawnych technik z nowoczesnym projektowaniem. Festiwal przyciągnął artystów, projektantów oraz rzemieślników, pokazując, że dziedzictwo może być niewyczerpanym źródłem inspiracji dla współczesnego designu. Warsztaty, pokazy i debaty udowodniły, że muzeum przestaje być kojarzone wyłącznie z przeszłością, a staje się aktywnym uczestnikiem życia społecznego i gospodarczego.

fot. Muzeum Rzemiosła w Krośnie

fot. Muzeum Rzemiosła w Krośnie

Dlaczego warto wspierać dziedzictwo kulturowe?

Projekt przyniesie wymierne korzyści polsko-słowackiemu pograniczu. Po pierwsze, nowa infrastruktura i atrakcyjne wydarzenia przyczyniają się do zwiększenia ruchu turystycznego, co przekłada się na zyski dla lokalnych hoteli, restauracji i punktów usługowych. Po drugie, wspólne działania zacieśniają więzi między mieszkańcami pogranicza, budując atmosferę wzajemnego szacunku oraz zrozumienia. Po trzecie, oferta muzeum staje się atrakcyjną alternatywą dla tradycyjnych lekcji historii, ucząc dzieci i młodzież wartości rzemiosła, a także szacunku do pracy rąk ludzkich. Po czwarte, rewitalizacja obiektów w Krośnie i Bardejowie to inwestycja, która zabezpiecza fizyczne dziedzictwo regionu na kolejne dekady, czyniąc go nadal atrakcyjnym miejscem do życia i odwiedzin.

Projekt „Muzeum – moja przestrzeń czasu” udowadnia, że dzięki wspólnej pracy muzeum staje się miejscem, gdzie czas płynie inaczej – ciekawiej, bogaciej i z szacunkiem dla każdego pokolenia. To zaproszenie do odkrywania polsko-słowackiego pogranicza, którego nie sposób odrzucić!

Więcej informacji o projekcie dostępnych jest na stronie internetowej programu: <https://plsk.eu/projekty/muzeum-moja-przestrzen-czasu/>.

PIOTR BIEL
Wspólny Sekretariat
Program Interreg Polska – Słowacja 2021-2027

– fot. Pałac Łomnica

Magia ogrodów

Dla dwóch sąsiadów – Dolnego Śląska oraz niemieckiej Saksonii granica państwa to tylko symbol. W wielu obszarach współpracy wspólnym językiem są parki, ogrody i miejsca, w których historia spotyka się z naturą. Projekt „**Magia Ogrodów – ponadgraniczne odkrycia**”, realizowany w ramach Programu współpracy Interreg Polska – Saksonia 2021-2027, łączy mieszkańców, turystów i lokalne społeczności wokół tego, co w regionie najcenniejsze oraz unikatowe, tj. krajobrazów, kultury i wspólnych doświadczeń.

Za przedsięwzięciem stoją partnerzy z Polski i Saksonii: Dominium Łomnica – Fundacja Rozwoju Krajobrazu Kulturowego na Dolnym Śląsku oraz Förderverein Lausitzer Findlingspark Nochten e.V., opiekujący się Parkiem Głazów Narzutowych w Nochten. Wartość projektu przekracza 1,2 mln euro, a większość środków pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Przedsięwzięcie będzie realizowane do 2028 roku.

Choć oba miejsca różnią się charakterem, łączy je wspólny cel – pokazanie, że przyroda i historia mogą tworzyć przestrzeń do spotkań oraz budowania relacji. Właśnie wokół takich miejsc coraz częściej rozwija się dziś nowoczesna turystyka regionalna. Nie chodzi już wyłącznie o szybkie

zwiedzanie i robienie zdjęć. Coraz więcej osób szuka bowiem miejsc autentycznych, spokojniejszych i związanych z lokalną opowieścią.

Łomnica od lat przyciąga turystów klimatem odrestaurowanego pałacu i zabytkowego parku. To jedno z najbardziej rozpoznawalnych miejsc Kotliny Jeleniogórskiej, odwiedzane zarówno przez mieszkańców regionu, jak i gości z całej Polski oraz zagranicy. Wiele osób przyjeżdża tam nie tylko dla samego zabytku, ale także dla atmosfery – spokojnej, dalekiej od wielkich kurortów i masowej turystyki.

Nochten wygląda zupełnie inaczej. Park Głazów Narzutowych powstał na terenach pokopalnianych i dziś jest świetnym przykładem tego, jak można przywrócić życie zdegradowanym obszarom. Ogromne głazy pozostawione przez lodowiec, rozległe kompozycje roślinne, jak również nowoczesna forma sprawiły, że miejsce stało się jedną z najbardziej charakterystycznych atrakcji Łużyc.

Twórcy projektu podkreślają, że „Magia Ogrodów” ma być czymś więcej niż wyłącznie kolejną ofertą turystyczną. Chodzi o stworzenie przestrzeni, która zachęci ludzi do zwolnienia tempa i odkrywania regionu na nowo. W czasach, gdy coraz większa część życia przenosi się do świata

cyfrowego, wiele osób zaczyna szukać kontaktu z naturą, a także miejsc pozwalających na prawdziwy odpoczynek.

Inicjatywa zakłada rozwój infrastruktury po obu stronach granicy. W Łomnicy powstaną: nowy parking dla odwiedzających, punkt informacji turystycznej oraz dodatkowe sanitariaty. W Nochten zaplanowano budowę nowoczesnej infrastruktury edukacyjno-warsztatowej oraz zaplecza dla turystów. Organizatorzy podkreślają jednak, że inwestycje są jedynie środkiem do osiągnięcia ważniejszego celu – stworzenia atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni dla mieszkańców i odwiedzających.

W ramach projektu przygotowanych zostanie osiem programów wycieczek, które będą łączyły miejsca po polskiej i saksońskiej stronie granicy. Powstaną również audioprzewodniki możliwe do wykorzystania na smartfonach oraz gra terenowa zachęcająca do aktywnego odkrywania regionu. Oferta ma być skierowana do różnych grup – rodzin z dziećmi, seniorów, turystów zainteresowanych historią i przyrodą, a także osób z niepełnosprawnościami.

Duży nacisk położono również na wydarzenia integrujące mieszkańców pogranicza. Organizatorzy dokładają wszelkich starań, by projekt żył nie tylko w materiałach promocyjnych, ale przede wszystkim w codziennym życiu regionu. Już w przyszłym roku planowane są wydarzenia związane z tradycjami wielkanocnymi Dolnego Śląska i Łużyc. W kolejnych latach odbędą się festiwale ogrodowe, warsztaty, koncerty oraz spotkania promujące regionalne produkty i lokalne rzemiosło.

Ważną rolę odegrają lokalni przedsiębiorcy oraz organizacje społeczne. Partnerzy projektu liczą na to, że większy ruch turystyczny wesprze małe firmy z sektora gastronomii, hotelarstwa oraz turystyki. Na Dolnym Śląsku i w Saksonii mówi

fot. Findlingspark Nochten

się, że turystyka oparta na kulturze i naturze może stać się impulsem do rozwoju mniejszych miejscowości.

Eksperti zajmujący się turystyką podkreślają, że podróżni coraz częściej wybierają miejsca mniej oczywiste – związane z lokalną historią, przyrodą i spokojniejszym stylem życia. Pałace Kotliny Jełeniogórskiej, łużyckie krajobrazy czy historyczne ogrody mogą stać się alternatywą dla zatłoczonych kurortów i popularnych kierunków wyjazdowych.

fot. Findlingspark Nochten

Znaczenie projektu wykracza jednak daleko poza samą turystykę. Pogranicze polsko-niemieckie przez wiele lat było miejscem podziałów oraz trudnej historii. Dziś coraz częściej mówi się o wspólnym regionie, którego mieszkańcy mają podobne potrzeby i oczekiwania. Inicjatywy takie jak „Magia Ogrodów” pokazują, że współpraca może dotyczyć nie tylko dużych inwestycji czy gospodarki, ale również codziennych relacji czy też wspólnych doświadczeń.

Realizatorzy projektu nie ukrywają, że chcą stworzyć markę rozpoznawalną również poza granicami Polski i Niemiec. Jeśli założenia uda się osiągnąć, to „Magia Ogrodów – ponadgraniczne odkrycia” może stać się przykładem nowoczesnego podejścia do turystyki – opartego na jakości, lokalności i autentyczności, a nie na masowości.

Właśnie w parkach i ogrodach, miejscach z pozoru spokojnych i zwyczajnych, można dziś budować coś, czego Europie potrzeba najbardziej – poczucia bliskości, wspólnoty i rozmowy ponad granicami.

ANNA ZAJĄCZKOWSKA
Wspólny Sekretariat
Programu współpracy Interreg
Polska – Saksonia 2021-2027

„Strażnik Poranka” – zrównoważona turystyka i cyfrowy detoks

Projekt **BOATMAN**, współfinansowany z programu Interreg Południowy Bałtyk 2021-2027 w ramach Priorytetu „Atrakcyjny Południowy Bałtyk” i Działania „Zrównoważona turystyka”, zakłada odbudowę jachtu „Strażnik Poranka”. Inicjatywa ta jest zgodna z modelem zrównoważonej turystyki w zakresie dziedzictwa morskiego. Wśród partnerów przedsięwzięcia są organizacje z Litwy, Szwecji oraz Polski – Gdański Ośrodek Sportu, Związek Miast i Gmin Morskich z siedzibą w Gdańsku, Urząd Miasta Puck oraz Miasto i Gmina Tolkmicko.

Fundacja Jack Strong od 2022 roku prowadzi odbudowę historycznego jachtu „Strażnik Poranka” typu OPAL, związanego z postacią płk. Ryszarda Kuklińskiego. To nie tylko restauracja zabytku, ale również tworzenie żywego centrum edukacji morskiej, historycznej i obywatelskiej dla młodzieży, wolontariuszy oraz lokalnych wspólnot Pomorza. Działania odbywają się cyklicznie, głównie w weekendy, w przestrzeni stoczniowej Gdańska i Trójmiasta. Szkutnik pracuje na bieżąco, a wolontariusze regularnie dołączają. To w sumie już ponad 100 zaangażowanych osób i setki godzin pracy. W ramach projektu

BOATMAN od maja do sierpnia 2025 roku zarejestrowano 395 godzin wolontariatu.

Dzięki unijnemu dofinansowaniu prace renowacyjne oraz działania edukacyjne Fundacji Jack Strong zyskują trwały, ponadlokalny wymiar – sprzyjają ochronie materialnego dziedzictwa, wzmacniają lokalne społeczności i promują odpowiedzialny rozwój regionu Południowego Bałtyku.

Renowacja obejmuje m.in.: wymianę poszycia kadłuba, odnowienie wręg, wymianę dziobnicy i pawęży, naprawę balastu oraz skanowanie 3D jako wsparcie planowania dalszych etapów. Po zakończeniu remontu „Strażnik Poranka” ma pełnić funkcję jednostki szkoleniowej i edukacyjnej, promując żeglarstwo, kulturę morską i dziedzictwo Bałtyku. Będzie stanowił element sieci hubów turystycznych **BOATMAN** w Polsce, Szwecji i na Litwie.

Równolegle Fundacja Jack Strong realizuje strategię społeczną, gdyż tradycyjne szkutnictwo i żeglarstwo stają się narzędziami wzmacniania odporności psychicznej, budowania relacji międzyludzkich i promowania detoksu cyfrowego. Stocznia ma być miejscem, gdzie brak natychmiastowej gratyfikacji,

fot. CPE

znanej z mediów społecznościowych, zastępują: praktyczne umiejętności, cierpliwość i współodpowiedzialność. Pod okiem mistrza wolontariusze uczą się trzymać narzędzia, robić węzły, rozpoznawać drewno i pracować zespołowo. To wzmacnia w nich poczucie przynależności, bycia potrzebnym oraz posiadania kompetencji. Takie działania nie zastępują pomocy specjalistycznej, ale tworzą środowisko sprzyjające przeciwdziałaniu izolacji, lękom społecznym czy też przeciążeniu informacyjnemu.

Projekt pozytywnie wpływa na relacje międzypokoleniowe – doświadczeni rzemieślnicy odzyskują rolę mentorów, a młodzi uczestnicy często odkrywają w sobie takie cechy, jak dokładność, wytrwałość i odpowiedzialność. To realna zmiana w postrzeganiu siebie oraz w relacji z innymi. Efekty warsztatów i rejsów pozostają w uczestnikach dłużej niż pojedyncze zajęcia. Symboliczny wymiar nadaje projektowi postać płk. Kuklińskiego. „Strażnik Poranka” jest bowiem nie tylko zabytkiem, lecz także symbolem odwagi, odpowiedzialności oraz służby wspólnocie.

Fundacja organizuje także rejsy edukacyjne. Od 2022 roku zrealizowano 20 rejsów dla około 420 młodych uczestników, współpracując m.in. ze Związkiem Miast i Gmin Morskich, który pomaga docierać do młodzieży z nadmorskich gmin. W ramach inicjatywy *BOATMAN* powstają centra turystyki opartej na dziedzictwie morskim – w Polsce w Gdańsku, Pucku i Tolkmicku, a w Szwecji w Västervik i na Litwie w Drevernej. Działania projektowe obejmują: wolontariat, rekonstrukcję historycznych jednostek lub ich replik, rozwój nowych atrakcji turystycznych oraz wspólną promocję dziedzictwa morskiego Bałtyku.

Projekt *BOATMAN* był widoczny podczas wydarzeń objętych patronatem Związku Miast i Gmin Morskich: regat w Dziwnowie, *BELONADY*, Regat Turystycznych „Trzy Perły”, Dni Gminy Postomino, Festiwalu Wody w Podamirowie czy wydarzeń żeglarskich z udziałem „Generała Zaruskiego”. Komunikacja dotycząca tego przedsięwzięcia koncentruje się teraz na promocji profilaktyki zdrowia psychicznego oraz stylu życia mniej uzależnionego od ekranów. Planowane jest wzmocnienie przekazu na temat stoczni jako przestrzeni do organizacji spotkań, pracy i odbudowy relacji społecznych. Będą też prezentowane przy użyciu prostego, współczesnego języka historie wolontariuszy oraz mistrzów rzemiosła, by wartości związane ze „Strażnikiem Poranka” trafiły do młodego pokolenia.

fot. CPE

Wolontariat przy „Strażniku Poranka” ma charakter otwarty i ciągły – Fundacja Jack Strong zaprasza do współpracy osoby zainteresowane żeglarstwem, pracą w drewnie, historią oraz praktycznym wolontariatem. Dzięki wsparciu z programu Interreg Południowy Bałtyk projekt nie tylko umożliwia uratowanie historycznego jachtu, ale również tworzy model zrównoważonej turystyki i edukacji, który może być powielany i rozwijany w regionie Południowego Bałtyku. Więcej informacji o tej inicjatywie znajduje się na stronie www.visitboatman.com i na [LinkedIn](#) oraz [Instagramie](#).

W ramach Priorytetu „Atrakcyjny Południowy Bałtyk” oraz Działania „Zrównoważona turystyka” w programie Interreg Południowy Bałtyk 2021-2027 dofinansowanych zostało już 13 projektów regularnych oraz 1 projekt mały. Tym samym środki na ten konkurs zostały już wyczerpane.

Kolejne nabory odbędą się jesienią – 6. nabór wniosków na projekty regularne oraz 4. nabór na projekty małe zostały zaplanowane w terminie od 16 września do 4 listopada 2026 roku. 6. nabór będzie otwarty w ramach Działań 1.1 oraz 4.1 („Wzmocnienie zdolności współpracy”), natomiast 4. nabór projektów małych będzie otwarty w Działaniu 4.1. Szczegóły znajdują się na stronie programu: <https://southbaltic.eu/>.

**Wspólny Sekretariat
Programu Interreg Południowy Bałtyk**

fot. CPE

Edukacja ekologiczna w projektach Interreg Polska – Ukraina

fot. CPE

Program Interreg NEXT Polska – Ukraina inwestuje środki nie tylko w projekty infrastrukturalne, takie jak *DriveConnect* (priorytet „Dostępność”) z całkowitym budżetem przekraczającym 20,4 mln euro, co czyni go największym tego typu przedsięwzięciem w dotychczasowej historii polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej.

Uzupełnieniem rozbudowy infrastruktury, także w zakresie służby zdrowia czy ochrony środowiska, są działania miękkie. Wzmacniają one trwałość efektów współpracy partnerów. Uczą, jak właściwie korzystać z powstałej infrastruktury. Rozwijają i upowszechniają wiedzę. Nawet najlepiej zaprojektowana infrastruktura nie przyniesie oczekiwanych rezultatów bez świadomych i odpowiedzialnych użytkowników.

A kto jest najbardziej wdzięcznym uczniem i z chęcią, otwartością oraz entuzjazmem przyjmuje nowe treści? To najmłodszy mieszkańcy regionów przygranicznych. Poprzez pokazanie im właściwych wzorców możemy ich nauczyć odpowiedzialnej postawy, szacunku, a także troski o swoje otoczenie oraz innych członków społeczności.

Taka idea przyświecała konkursowi „Nasze podwórko”, którego celem było promowanie

ochrony przyrody i dbałości o estetykę w najbliższym otoczeniu, a także wspieranie przedsiębiorczości i zaangażowania społecznego. Do Wspólnego Sekretariatu Programu Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027 w Centrum Projektów Europejskich wpłynęło 31 zgłoszeń z całego obszaru programu. Najwięcej projektów nadeszła od uczniów szkół podstawowych. Świadomość i zaangażowanie osób w tak młodym wieku szczególnie cieszy. Z wynikami konkursu można się zapoznać po zeskanowaniu kodu QR:

W ramach programu Interreg Polska – Ukraina partnerzy realizują 31 kampanii informacyjno-edukacyjnych, kształtujących świadomość ekologiczną. Aż 10 projektów środowiskowych przewiduje realizację tego typu działań. Są to: *CleanBug, CBBC, ZeroHeracleum, ParksMatter, EcoParks, BioGreenInfra, GreenAction, Youth4EcoEdu, BIODIVERSITY* oraz *WildIn-City*. Większość z nich jest skierowana do dzieci i młodzieży, ponieważ już od najmłodszych lat warto uczyć odpowiedzialnego podejścia do środowiska.

Przykładem tego jest przedsięwzięcie „Parki miejskie mają znaczenie – nowe podejście do zarządzania zielenią miejską w Iwano-Frankiwsku

fot. CPE

i Rzeszowie” (*ParksMatter*), w ramach którego zorganizowano serię wydarzeń edukacyjnych dla uczniów z ośmiu szkół w Iwano-Frankiwsku. Zajęcia odbywały się w parkach miejskich i łączyły naukę, zabawę oraz kreatywność. Dzięki nim dzieci zrozumiały, jaką rolę odgrywają parki w życiu ludzi oraz w przyrodzie. Podczas eko-questu „Eco-Hunt” wcielały się w prawdziwych detektywów przyrody, poszukując różnych elementów natury. Kolejną atrakcją była sesja arteterapii pt. „Mandala z natury”, podczas której tworzone wspólnie prace artystyczne z liści, żołądki, kwiatów i gałązek. W ramach warsztatów „Park moich marzeń” każde dziecko zaprojektowało swoje idealne miejsce wypoczynku, przedstawiając pomysły w formie rysunków lub małych konstrukcji. Podobne działania miały miejsce w partnerskim Rzeszowie. „Takie spotkania uczą dzieci postrzegać parki nie tylko jako miejsca relaksu, ale także jako żywe organizmy, w których wszystko jest ze sobą powiązane. W ten sposób kształtujemy kulturę ekologiczną – poprzez zabawę, odkrywanie i kreatywność” – mówi nauczycielka szkoły podstawowej w Iwano-Frankiwsku. Z artykułem na temat projektu oraz fotorelacją można się zapoznać po zeskanowaniu kodu QR:

Kampanie informacyjno-edukacyjne angażują również przedstawiciele instytucji publicznych, organizacje społeczne i lokalne społeczności po obu stronach granicy, pokazując, że ochrona środowiska to wspólna sprawa całej społeczności, czego doskonały przykład stanowi również projekt *SafeSewerage*, czyli „**Bezpieczna kanalizacja dla zdrowego środowiska: rozwiązania transgraniczne Łucka i Białegostoku**”. W toku realizacji tej inicjatywy przeprowadzona została kampania informacyjna pod hasłem „Kanalizacja to nie śmietnik”. Opracowano animowany film, który pokazuje, jak we właściwy sposób korzystać z kanalizacji oraz czego nie należy robić. Bohaterami filmu są Olejka, Patix i Baterion, którzy w przyjazny, a jednocześnie stanowczy, sposób prezentują niebezpieczeństwa płynące z nieodpowiednich postaw i zachowań. Film można obejrzeć po zeskanowaniu kodu QR:

Działania edukacyjne prowadzone w przedsięwzięciach wdrażanych dzięki dofinansowaniu z programu Polska – Ukraina upowszechniają wiedzę z zakresu ochrony przyrody, a także

racjonalnego gospodarowania zasobami, właściwego postępowania z odpadami oraz ograniczania zanieczyszczeń. Wzmacniają one w odbiorcach poczucie współodpowiedzialności za stan naszej planety i zachęcają do podejmowania codziennych, praktycznych inicjatyw proekologicznych.

Obecnie w programie Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027 trwa nabór na małe projekty w ramach Funduszu Małych Projektów w prioritycie „Środowisko”. Prowadzi go zewnętrzny operator – Tarnopolska Agencja Rozwoju Regionalnego. Fundusze Europejskie zostaną przyznane wyłącznie na małe przedsięwzięcia, realizowane w polsko-ukraińskim partnerstwie, które mają na celu wywarcie znaczącego wpływu na region transgraniczny i zakładają rzeczywistą współpracę między partnerami z obu krajów. Projekty powinny obejmować działania z takich obszarów, jak: poprawa gospodarowania odpadami (ograniczanie ich powstawania, segregacja, zwiększanie recyklingu i ponownego wykorzystania), promowanie innowacyjnych rozwiązań związanych z przejściem na gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz podnoszenie świadomości w zakresie wyzwań środowiskowych. Więcej informacji o naborze jest dostępnych na stronie operatora oraz programu Polska – Ukraina.

MONIKA KOZŁOWSKA
Wspólny Sekretariat
Programu Interreg NEXT Polska – Ukraina
2021-2027

NIS2, czyli zarządcze podejście do cyberbezpieczeństwa

Nowelizacja ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa wdraża do polskiego porządku prawnego dyrektywę NIS2. Jedną z najważniejszych zmian jest rozszerzenie katalogu podmiotów objętych obowiązkami w zakresie cyberbezpieczeństwa. W miejsce wcześniejszego podziału na „operatorów usług kluczowych” i „dostawców usług cyfrowych” pojawiają się „podmioty kluczowe” i „podmioty ważne”.

Oznacza to dla organizacji konieczność samodzielnej weryfikacji, czy obowiązują ją nowe przepisy. Nie wystarczy założyć, że skoro dotychczas organizacja nie była objęta ustawą o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, to nowe regulacje nadal jej nie dotyczą. Zakres NIS2 jest znacznie szerszy, a wymogi mogą dotyczyć zarówno dużych przedsiębiorstw, jak i części podmiotów średnich, a także jednostek sektora finansów publicznych.

Zakres regulacji obejmuje m.in. podmioty działające w sektorach istotnych dla funkcjonowania państwa, gospodarki i obywateli, takich jak: energetyka, transport, bankowość, infrastruktura rynków finansowych, ochrona zdrowia, zaopatrzenie w wodę, ścieki, infrastruktura cyfrowa, administracja publiczna, zarządzanie usługami ICT, usługi pocztowe i kurierskie, gospodarowanie odpadami, produkcja i dystrybucja chemikaliów, produkcja żywności, produkcja wybranych wyrobów, dostawcy usług cyfrowych oraz podmioty prowadzące działalność badawczą.

W praktyce pierwszym krokiem powinno być przeprowadzenie kwalifikacji organizacji. Należy ustalić, w jakim sektorze działa podmiot, jakie usługi świadczy, czy spełnia kryteria wielkościowe oraz czy jest dostawcą usług istotnych dla innych podmiotów. Podmioty kluczowe i ważne, które spełniały ustawowe kryteria w dniu wejścia w życie nowelizacji, powinny dokonać wpisu do Wykazu Krajowego Systemu Cyberbezpieczeństwa (KSC) do 3 października 2026 roku. Natomiast termin na wdrożenie obowiązków związanych z systemem zarządzania bezpieczeństwem informacji upływa 3 kwietnia 2027 roku.

NIS2 opiera się na podejściu *risk-based*, czyli zarządzaniu bezpieczeństwem proporcjonalnie do ryzyka.

Po pierwsze, konieczna jest analiza ryzyka cyberbezpieczeństwa. Powinna ona obejmować najważniejsze systemy, dane, procesy, dostawców IT i usług cyfrowych, ryzyka związane z dostępem dostawców do systemów i danych oraz możliwe scenariusze incydentów.

Po drugie, organizacja powinna posiadać polityki i procedury bezpieczeństwa informacji. Dotyczy to m.in. zarządzania dostępami, haseł oraz uwierzytelniania wieloskładnikowego, uprawnień administratorów, pracy zdalnej, korzystania z urządzeń prywatnych, klasyfikacji informacji, *backupu*, reagowania na incydenty oraz zasad korzystania z usług chmurowych.

Po trzecie, bardzo ważne jest zarządzanie incydentami. Organizacja powinna wiedzieć, kto podejmuje decyzje w przypadku ataku, jak wygląda ścieżka eskalacji, kiedy informowane jest kierownictwo organizacji, kto kontaktuje się z dostawcą IT, kto odpowiada za komunikację zewnętrzną, a kto za obowiązki regulacyjne i zgłoszeniowe.

Po czwarte, NIS2 wymaga poważnego potraktowania ciągłości działania. *Backup* nie może być tylko usługą działającą „gdzieś w tle”. Organizacja powinna wiedzieć, co jest *backupowane*, jak często wykonywane są kopie zapasowe, gdzie są przechowywane, kto ma do nich dostęp, czy kopie są odporne na zaszyfrowanie oraz czy testowano realne odtworzenie danych.

Po piąte, rośnie znaczenie bezpieczeństwa łańcucha dostaw. Wiele incydentów zaczyna się nie bezpośrednio w organizacji, ale u jej dostawcy: firmy IT, operatora chmury, dostawcy oprogramowania, biura księgowego, integratora systemów lub podmiotu świadczącego usługi utrzymaniowe. W zakresie łańcucha dostaw NIS2 wymaga, aby organizacja identyfikowała oraz ograniczała ryzyka cyberbezpieczeństwa wynikające ze współpracy z dostawcami i usługodawcami. Dotyczy to w szczególności dostawców

IT, usług chmurowych, hostingu, oprogramowania, serwisu, integratorów, a także innych podmiotów, które mają dostęp do systemów, danych lub infrastruktury organizacji. W praktyce oznacza to konieczność oceny dostawców przed zawarciem umowy, określenia wymagań bezpieczeństwa w umowach oraz sprawowania nadzoru nad dostawcami w trakcie współpracy. Umowy powinny regulować m.in. zasady dostępu do systemów, stosowanie uwierzytelniania wieloskładnikowego, zgłaszanie incydentów, korzystanie z podwykonawców, *backup*, ciągłość działania, poufność, lokalizację danych, prawo audytu oraz obowiązki dostawcy po zakończeniu umowy. Organizacja nie może tym samym ograniczyć się do zabezpieczenia własnych systemów. Powinna również wiedzieć, kto z zewnątrz ma dostęp do jej danych i infrastruktury, jakie zabezpieczenia stosuje ten podmiot, a także jak należy zareagować, jeżeli incydent wystąpi po stronie dostawcy.

Wdrożenie NIS2 nie powinno ograniczać się do przygotowania dokumentów. Polityki, procedury i regulaminy są potrzebne, ale same nie wystarczą. Organizacja powinna posiadać również dowody, że przyjęte zasady są stosowane w praktyce. Takimi dowodami mogą być m.in.: analiza ryzyka, rejestr aktywów, rejestr incydentów, wyniki przeglądów uprawnień, raporty z testów *backupu*, potwierdzenia szkoleń, zapisy

decyzji kierownictwa, raporty z audytów, oceny dostawców, odpowiednie wzorce umowne z dostawcami oraz dokumentacja działań po incydentach.

W razie kontroli albo poważnego incydentu istotne będzie nie tylko to, czy organizacja posiadała procedurę, ale czy potrafi wykazać, że procedura była znana, stosowana, aktualizowana i skuteczna.

NIS2 zmienia podejście do cyberbezpieczeństwa. Jest to już element odpowiedzialnego zarządzania organizacją, a nie wyłącznie obszar techniczny. Podmioty objęte regulacją powinny ustalić, czy podlegają nowym obowiązkom, dokonać wpisu do Wykazu KSC, wdrożyć system zarządzania bezpieczeństwem informacji oraz zapewnić realny nadzór kierownictwa nad cyberbezpieczeństwem.

Największym wyzwaniem jest zbudowanie systemu, który działa w praktyce: identyfikuje ryzyka, ogranicza zagrożenia, zapewnia ciągłość działania, kontroluje dostawców i pozwala szybko reagować na incydenty, nie samo przygotowanie dokumentacji.

SZYMON DENIS
Wydział Kontroli
Centrum Projektów Europejskich

Ajajaj – co z tą AI?

„Ten tekst nie napisała AI. Ten tekst nie napisała AI. Ten tekst nie napisała AI. Ten tekst...”. A skąd wiadomo, że nie zrobiła tego sztuczna inteligencja? A choćby stąd, że to narzędzie jest nastawione na ekonomizację oraz optymalizację tekstów pod względem m.in. słownictwa i powtórzeń. Samo z siebie zatem takiego wstępu nie wygeneruje. Cóż więc może, a czego nie może sztuczna inteligencja?

W tym artykule nie będzie wywodów rodem z kanałów popularnonaukowych z Youtube’a. Nie będzie tłumaczenia, jak to się dzieje, że maszyna potrafi pisać składnie, zgodnie z regułami języka polskiego, na dodatek – da się to czytać. A nawet (przynajmniej na początku eksperymentowania z AI) można się tym zachwycić. Zresztą sami specjaliści nie wiedzą w stu procentach, jak to się dzieje, że maszyna potrafi robić to z taką dokładnością, czasem też swadą i polotem.

Dywagacje natury informatycznej odłożmy więc na bok. Skupmy się głównie na językowej stronie wypowiedzi tworzonych przez rozmaite narzędzia, nazywane zbiorczo „sztuczną inteligencją”. I przeanalizujmy „plusy dodatnie” i „plusy ujemne” takiego narzędzia, jak choćby Chat GPT czy nasz polski Bielik.

Tekstowe plusy sztucznej inteligencji

Wśród zalet najłatwiej wymienić czas, który jest potrzebny do skonstruowania jakiegokolwiek tekstu. Jeśli nie zamierzamy pisać tak, jak niegdyś gimnazjaliści odrabiali prace domowe z języka polskiego (metoda na „Ctrl + C – Ctrl + V”), musimy poświęcić dobrych kilkadziesiąt minut, żeby stworzyć konkretną wypowiedź. Potem powinniśmy tekst ponownie przeczytać, żeby skorygować ewentualne niegrammatyczności, poprawić literówki lub jaśniej ująć myśl, którą wyłożyliśmy nie dość prosto.

Czat napisze tekst na ok. 5400 znaków (taki, jak ten) w jakieś 45 sekund. Będzie tu wstęp,

rozwińcie i zakończenie. Jeśli chcemy, żeby to był artykuł – proszę bardzo: będzie *lead* i *background* (albo: nagłówek i tło tekstowe). Jeśli zachcemy artykułu naukowego – dołoży przypisy i powoła się na wyniki badań, dostępne w sieci.

Bądźmy szczerzy: człowiek nie napisze tekstu tak szybko. Tu maszyna bije nas na głowę.

Rozmaite czaty mają także o wiele większe zasoby wiedzy niż ludzie. Czyli mają „większe głowy” – nawet jeśli są to głowy elektroniczne. Profesor uniwersytecki ma (podobno) zasób czynnego słownictwa obliczany na 30-35 tysięcy leksemów. A sztuczna inteligencja? W zasadzie tyle, ile jest w zasobach Internetu. To setki tysięcy słów, miliony, a nawet miliardy jednostek językowych. Z tym nie mamy po prostu szans.

Ten ogromny zasób, z którego maszyny mogą korzystać dowolnie, daje też kolejną z przewag, jaką jest poprawność gramatyczna, ortograficzna (choć tu bywa różnie...), a nawet typograficzna. Taki chat, z którym sobie gawędzimy, za każdym razem rozpozna, co jest łącznikiem, a co – myślnikiem. Tysiącom urzędników to się nie udaje do dziś... W zasadzie pod tym względem komputerowo wygenerowany tekst będzie nienaganny. W odróżnieniu od płodu ludzkiej wyobraźni.

Oczywiście przewag jest dużo więcej. Żaden człowiek nie wstawi z wystarczającą szybkością do tekstu na profil facebookowy serii emotikon, bez których porządny post nie może się teraz obejść. Chat opierający się na AI dysponuje od razu rozbudowanym słownikiem synonimów,

którymi będzie żonglował w dowolnym momencie. Ludzki mózg tego nie będzie potrafił (no, może z małymi wyjątkami typu Mickiewicz czy Słowacki...). Chatboty korzystają z całego arsenału zasobów wiedzy, które człowiek nigdy z mozołem zbierał na półkach czy regałach. Niestety – jako ludzie jesteśmy wolniejsi niż maszyny.

Plusy ujemne? Też są!

Czy to oznacza, że człowiek piszący – taki *homo scribens* – przegra z maszyną? Najlepiej byłoby się tu odwołać do naszego wielkiego wizjonera z pogranicza wiedzy i fantastyki, czyli Stanisława Lema. Ten znakomity autor już w latach 70. czy 80. ubiegłego wieku prorokował powstanie czegoś na kształt sztucznej inteligencji. Jednocześnie z dużą pewnością twierdził, że maszyna nie jest w stanie osiągnąć biegłości ludzkiego neuronu. Choćby dlatego, że tych neuronów nie ma i nigdy nie będzie miała. Oparty na informatycznych algorytmach komputer Deep Blue ograł ponad ćwierć wieku temu Garriego Kasparowa. Ale czy z owym Deep Blue moglibyśmy porozmawiać sobie o pięknie zorzy polarnej, która wyjątkowo często występowała w Polsce tej zimy? Stanisław Lem twierdził, że nie, a ja podpisuję się pod tym obiema rękami.

Minusów AI widzę jeszcze więcej.

Im częściej spotykam się z tekstami stworzonymi syntetycznie przez komputer – tym łatwiej przychodzi mi wychwycić styl generowany przez AI. Jest on nieznośnie... „ulizany”. Często do znudzenia powtarzalny. Opierający się na tym samym schemacie składniowym (zwłaszcza jeśli potrzeba nam tekstów, które mają opierać się na podobnych założeniach). Owa syntetyczna nieskazitelność powoduje, że w dłuższej perspektywie takie teksty męczą. Zwłaszcza odbiorcę nieco bardziej wyrobionego. Owszem, tych „wyrobionych” jest coraz mniej. Ale na szczęście to nie są ostatni Mohikanie. Trochę nas jeszcze zostało.

Poza tym AI bywa... leniwa. Całkiem niedawno zadałem sobie trud stworzenia ok. 50 limeryków, które miały być sympatycznym prezentem na Dzień Kobiet dla pań współpracujących ze mną w jednej instytucji. Zwiedziony złudną wygodą sztucznej inteligencji, poprosiłem o wierszyk dla pani Moniki, która zajmowała się tematyką X, a następnie dla pani Wioli, która opiekuje się kwestiami Y i Z. Trzeciego wierszyka nie dało się już czytać...

Cierpliwe układanie limeryków trwało (z przerwami) 3 lub 4 dni. Ale ich spersonalizowanie dało efekt w postaci szerokich uśmiechów obdarowanych pań. Gdyby były to teksty z AI – jestem pewien, że tych uśmiechów by nie było.

Wreszcie narzędzia powiązane z AI są na ogół... kiczowate. Tak, tak. Kiczowate. Media społecznościowe zalewają teraz rozmaite grafiki – kolorowe, nieskazitelne, przeładowane różnymi ozdobnikami. Niczym madonny z wiersza Mirona Białoszewskiego. Dlatego ja osobiście już tęsknię do ludzkiej niedoskonałości. Jakże pięknej w swoich ograniczeniach!

Rozpisałem się, zapewne za długo, jak na możliwości szpałt kwartalnika „w Centrum”. Nie do końca wyszedł też artykuł problemowy i skreśliłem w stronę felietonu. Ale AI by tak nie umiała – dlatego liczę, że i redaktorzy, i czytelnicy wybaczą to autorowi. O ile oczywiście jedni i drudzy dobrnęli do tego momentu. Podobno czytamy coraz mniej i nie doczytujemy ostatnich zdań czytanego tekstu.

Jeśli jednak jesteś tutaj, drogi Czytelniku – to myślę, że odnieśliśmy wspólny sukces. I to bez żadnej AI!

MICHAŁ WIŚNICKI

językoznawca, orędownik prostej polszczyzny w komunikacji publicznej, przekonujący do tego rodzime urzędy od ponad 20 lat
e-mail: m.wisnicki@uw.edu.pl

Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich

Usługi PIFE

Diagnoza pomysłu

Wskazanie źródeł wsparcia z FE

Konsultacje na etapie przygotowania wniosku

Konsultacje na etapie realizacji projektu

Szkolenia na temat FE

Spotkania informacyjne

38
punktów informacyjnych

ponad **130 tys.**
konsultacji w 2025 roku

Centralny Punkt Informacyjny (Warszawa)

Główne Punkty Informacyjne

(Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków,
Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin,
Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra)

Lokalne oraz Mobilne Punkty Informacyjne (w całej Polsce)

Konsultacje

telefoniczne
e-mailowe
pisemne
bezpośrednie

Zapytaj

o Fundusze Europejskie

Znajdź najbliższy
Punkt Informacyjny na
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl/punkty

Bezpłatne konsultacje
Konsultacje indywidualne u klienta
(po uzgodnieniu z PIFE)

w Centrum

„w Centrum – Magazyn Projektów Europejskich” to kwartalnik wydawany przez jednostkę budżetową Centrum Projektów Europejskich w celu popularyzacji wiedzy o Funduszach Europejskich (FE) oraz o projektach współfinansowanych ze środków unijnych. Intencją wydawcy jest integrowanie wiedzy o dostępnych FE, które leżą w gestii różnych instytucji, i dostarczanie kompleksowych informacji potencjalnym wnioskodawcom oraz innym odbiorcom.

Redakcja

Magdalena Majewska, Agnieszka Wojda, Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich

Redakcja współpracuje także z autorami zewnętrznymi. Zapraszamy do zgłaszania propozycji tematów, które Państwa zdaniem warto opisać szczegółowo w kolejnych wydaniach magazynu.

Kontakt

redakcja@cpe.gov.pl
Centrum Projektów Europejskich
ul. Puławska 180
02-670 Warszawa
www.cpe.gov.pl
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

Publikacja jest współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

Informacje podawane w magazynie „w Centrum” nie stanowią oficjalnego stanowiska Instytucji Zarządzających, Pośredniczących i Wdrażających poszczególne programy i nie mogą stanowić podstawy do formułowania jakichkolwiek roszczeń. Nie stanowią także oferty w rozumieniu prawa polskiego. Redakcja „w Centrum” nie odpowiada za błędną interpretację udzielonych informacji ani za skutki czynności podjętych na ich podstawie.

Egzemplarz bezpłatny

Nakład: 1500 egz.

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład

C&C Sp. z o.o. – www.ccpag.com.pl

Korekta

C&C Sp. z o.o. – www.ccpag.com.pl

Druk

C&C Sp. z o.o. – www.ccpag.com.pl

CENTRUM PROJEKTÓW
EUROPEJSKICH

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl
www.pife.gov.pl

Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

